

INDSAMLING OG FORMIDLING

- nyere tids landbrugshistorie, fra moderne periode
1980-2000

Problemstilling

Hvilke museale problematikker er forbundet med indsamling og formidling af nyere tids landbrugshistorie, fra moderne periode 1980-2000?

Anders Rydahl-Jensen
Studie.nr. 20136065

Abstract

This university study in history, is written from a museological perspective, and is based around the problem, that Danish museums haven't collected any agricultural objects from modern day period – from 1980 until today. This leaves a large gap, in history presentation of this subject, which escalates to a larger problem in time, because today object no longer is presented to the museums in the same quantities as before, they are reused, sold to Asia or Eastern Europe and won't find its way back before getting destroyed. Another problem is, that the agricultural line of work became so specialized, monocultural and large-scale operating in this period that most local agriculture wasn't local any more, it was on the same standard all over Denmark – even Europe.

The thesis of this study is therefore, if the Danish museums doesn't act on this problem now, they won't have any time to do it. Therefore, the museums must be very active or else there won't be anything to collect or display for this modern period of agricultural history study.

The next problem is who, where and how many objects are sufficient or representative, to tell this story – and who should be the frontrunners in solving this problem is it the Ministry of Culture, the larger specialized museum or the smaller local museums?

The method for solving this study has been interview based. For this study seven different museums and institutions have been interviewed, which is the base of the analyzation and discussion of this study. Six of the interviews have been with museums, the seventh interview were done with a representative of the Danish ministry of culture.

The results of the study are that this work should be built on collaboration between the Ministry of Culture, the specialized agricultural museum and the local museums. The local museums should contribute with information and documentation of this agricultural period, the specialized museums should be the standard barrier collaborating with other Scandinavian museums in collecting and exhibiting this historical agricultural period, in that way the museum shouldn't store as many and big machinery as before and they can concentrate on working together in preserving and maintaining the object. The ministry of culture should, alongside others, work on a script in which the outlines for loan, collaboration in collection and presentation should be described on a national level, so that every museum has the same possibilities of making, developing and exhibiting a modern agricultural exhibition.

Indhold

Abstract	1
Titelblad.....	5
1.0 Indledning.....	6
2.0 Problemstilling	7
3.0 Problemformulering	7
4.0 Begrebsdefinition	7
4.1 De fem museumssøjler	8
4.2 Indsamling	8
4.3 Formidling	9
4.4 Proveniens	10
4.5 Nyere tids-genstande	10
4.5.1 Nyere tids-genstande fra moderne periode.....	10
4.6 Landbrugsgenstande	10
4.7 Det Grønne Museum	11
5.0 Teori	11
5.1 Fra brugsgenstand til museumsgenstand	11
5.2 Genstande der stadig tilhører den økonomiske vareproduktion	12
5.3 Aktiv Opsøgende Problembaseret Indsamling	12
5.4 Hands-on-formidling	13
5.5 Publikumsinddragelse.....	13
5.6 udstillingsklassifikation og Digitalisering af udstilling	14
6.0 Metode.....	15
6.1 Valg af cases.....	15
6.2 Det kvalitative forskningsinterview.....	16
6.2.1 Interviewguide.....	17
6.2.2 Transskription.....	18
6.2.3 Analyse.....	18
6.2.4 Validitet.....	20
7.0 Forskningsoversigt	20
7.1 Kortlægning af landbrugshistoriske samling	20
7.2 Fremtidsudsigter for de danske landbrugsmuseer	21
7.3 Landbohistorien på museum.....	22
8.0 Afgrænsning	23

9.0 Strukturudvikling i dansk landbrug 1980-2000.....	24
9.1 Den generelle strukturudvikling	24
9.2 Øget specialisering	25
9.2.1 Den teknologisk udvikling.....	26
9.2.2 Arbejdsstyrken svinder	27
9.3 Stordrift en realitet.....	28
9.4 Miljøet påvirkes.....	29
9.4.1. Økologi.....	30
9.5 Politisk indflydelse på dansk landbrug	31
9.5.1 Dansk landbrugspolitik.....	31
9.5.2 Den fælles landbrugspolitik skabes	32
9.5.3 Reformerne virker – alt for godt.....	32
9.5.4 MacSherryreformen.....	33
9.5.5 Agenda 2000 og Bæredygtigt landbrug.....	34
9.6 Globalisering	35
10.0 Dansk landbrugshistorie på museum i historisk perspektiv	35
10.1 Landbrugsmuseets spæde start	36
10.2 Højskolernes rolle.....	36
10.3 De danske landbrugsmuseer	36
10.4 Indsamling af genstande	37
10.4.1 Indsamlingsnetværk.....	38
10.4.2 Magasinplads.....	39
10.5 Formidling på landbrugsmuseerne	39
11.0 Analyse af danske museers holdning til indsamling og formidling af nyere tids landbrugshistorie	41
11.1 Indsamling.....	41
11.1.1 Magasinplads.....	43
11.1.2 Rekvisitter og studiesamlinger	44
11.1.3 Genstande i samfundets værdikæde	45
11.1.4 Aktiv opsøgende forskningsbaseret indsamling	47
11.2 Formidling	48
11.3 Undersøgelse og dokumentation af landbrugshistorie på museerne.....	49
12.0 Diskussion af, hvem der har indsamlingsansvaret?	51
13.0 Er samlingsfællesskaber vejen til at sikre landbrugshistoriens plads på danske museer?	53
13.1 Det Strategiske Panel.....	55

14.0 Andre specialmuseers håndtering af genstandsindsamling	57
14.1 Frilandsmuseet.....	57
14.2 Tøjhusmuseet.....	58
14.3 Fiskeri- og Søfartsmuseet	59
15.0 Hvad skal trække publikum til en moderne landbrugsudstilling?	60
15.1 Museernes egne forslag og forsøg	60
15.2 Publikumsinddragelse og hands-on-formidling.....	61
15.3 VESTAS - fra landbrugshistorie til industrihistorie	63
15.4 ... Men hvor er Egon Olsens hat?	64
16.0 Andre specialmuseers brug af formidlingsgreb	65
16.1 Dansk Jernbanemuseum	65
16.2 Fiskeri- og Søfartsmuseet	66
16.3 Tøjhusmuseet.....	67
17.0 Konklusion	67
18.0 Litteraturliste	70
19.0 Bilagsliste	74
Bilag 1: Design af interviewundersøgelse	74
Bilag 2: Statistik over moderne landbrugsredskaber på danske museer.....	74
Bilag 3: Interview med Christian Ringskou – Ringkøbing-Skjern Museum.....	74
Bilag 4: Interview med Christina Folke Ax – Frilandsmuseet	74
Bilag 5: Interview med Lene Tønder Buur – Museum Lolland-Falster	74
Bilag 6: Interview med Jens Aage Søndergaard – Det Grønne Museum	74
Bilag 7: Interview med Lola Wøhlk Hansen – Glud Museum	74
Bilag 8: Interview med Signe Stidsing Hansen – Vendsyssel Historiske Museum.....	74
Bilag 9: Interview med Hans-Henrik Landert – Slots- og Kulturstyrelsen	74
Bilag 10: Statisk over mest solgte traktorer i Danmark 1996-2000	74

Titelblad

Anders Rydahl-Jensen

Stokbrogade 4, 9700 Brønderslev

anders.rydahl.jensen@gmail.com

Aalborg Universitet, Historiestudiet (kulturarvsformidling)

Institut for Kultur og Globale Studier

Kroghsstræde 1, 9220 Aalborg Øst

Specialevejleder: Bo Poulsen. Lektor, Ph.d.

Skrifttype: Times New Roman

Skriftstørrelse: 12

Linjeafstand: 1½

Antal tegn: 161793

Særlig tak til: Bo Poulsen, Specialevejleder Aalborg Universitet, Ph.d., for glimrende råd og vejledning. Jens Aage Søndergaard, Museumsinspektør, cand.mag., Det Grønne Museum, for hjælp, vejledning og råd. Jens-Christian Hansen, ph.d., Museumsinspektør, Vendsyssel Historiske Museum, for opbakning, sparring og gode råd. SEGES - Videncentret for Landbrug, for vidensdeling og statistisk materiale. Connie, Mai, Alexander, Freja og Smilla, for tålmodighed, støtte og opbakning.

Tak til medvirkende interviewpersoner: Jens Aage Søndergaard, Museumsinspektør, cand.mag. Det Grønne Museum. Christina Folke Ax, Samlingsinspektør, ph.d., Frilandsmuseet. Christian Ringskou, Museumsinspektør, cand.mag., Ringkøbing-Skjern Museum. Signe Stidsing Hansen, Samlingsinspektør, cand.mag., Nordjyllands Historiske Museum. Lola Wøhlk Hansen, Museumsinspektør, cand.mag., Glud Museum. Lene Tønder Buur, Museumsinspektør, cand.mag., Museum Lolland-Falster. Hans Henrik Landert, Museumskonsulent, Slots- og Kulturstyrelsen.

1.0 Indledning

I 1950 var 75 pct. af det danske land opdyrket landbrugsjord, der var mere end 200000 landbrugsbedrifter, der tilsammen leverede over 50 pct. af den samlede danske eksport til udlandet. Landbruget var stort, både i danskernes selvopfattelse, samfundsøkonomisk og kulturelt. Fra 1880 til 1950 skyder der landbrugsmuseer, frilandsmuseer og folkemuseer op over hele landet, de formidler det succesfulde danske landbrug – bacongrisen, mejerieventyrene, kornproduktion osv. Men i 1950 sker der noget på alle fronter, 2. Verdenskrig er lige overstået, Europa ligger i ruiner, bogstaveligtalt og i overført betydning – økonomisk og teknologisk. Det samme gælder det danske landbrug, eventyret er ovre, der skal ske ændringer. Danmark får hjælp blandt andet af USA og Marshall-planen, men i høj grad også af det nyoprettede EF, nu skulle Europa være selvforsynende. Landbruget fik en tiltrængt vitaminindsprøjtning. Danmark modtager teknologisk og økonomisk hjælp fra USA og EF opretter Den Fælles Landbrugspolitik, der skal tilgodese stordrift og specialisering, hvilket går ud over de mindre danske familiebedrifter, 100 år efter det første landbrugsmuseum blev oprettet, er dansk landbrug i krise.

I 1980 er antallet af danske landbrug faldet med 75000, landbrugseksporten er faldet med 20 pct. og det samlede danske landbrugsareal, er faldet med 10 pct. Derudover presser de nye stordrevne landbrug, og disses brug af pesticider og kunstgødning miljøet. Politikkerne og befolkningens holdning til landbruget skifter i negativ retning, hvilket går ud over historien om det danske landbrug, samt de danske landbrugsmuseer.

Landbruget fylder stadig 2/3 af landet og Danmark er til dels stadig en landbrugsnation, men i 1980'erne, er landbruget ikke længere noget man koncentrerer sig om. Heller ikke på de danske museer, hvor der indføres indsamlingsstop på landbrugsgenstande. Landbrugsudstillingerne bliver langsomt forældede, det er den nostalgiske fortælling fra 1930'erne der formidles. Der indføres høstdage og markedsdage på de mindre museer, for at understøtte formidlingen.

Dette betyder at de danske museer i dag, står uden moderne landbrugsudstillinger og uden genstande, til at skabe moderne formidling med. Men hvad er den moderne landbrugsudstilling og hvordan skal den formidles? Bare fordi landbruget i samtiden havde et blakket ry, skal museerne så bare unklade at fortælle og formidle historien? Fokus i dette speciale vil være at finde frem til netop dette og derved give et bud på hvad landbrugets rolle vil blive på det moderne danske museum.

2.0 Problemstilling

En rapport udarbejdet for Slots- og Kulturstyrelsen, viste i 2014, at genstande relaterende til dansk landbrug fra perioden 1980-2000, stort set er ikkeeksisterende på danske museers magasiner.

Hvilket, groft sagt, vil sige at landbrugshistorien for perioden, ikke har nogen plads på danske museer. Landbruget, der ellers er en vigtig del for denne periode i Danmarkshistorien. Landbruget bliver i perioden industrialiseret, den bliver politificeret, samt EF styret, stordrift bliver en realitet og miljøet bliver landbrugets største fjende.

Landbruget fik ganske vist et blakket ry i samtiden, men det havde besættelsestiden og stavnsbåndet også, men det er repræsenteret på de danske museer i stor stil. Hvorfor er det moderne landbrug ikke repræsenteret på linje med eller i forlængelse af det selvejende landbrug? Hvorfor skal det være problematisk at udstille dansk landbrug?

Dansk landbrug har de sidste 40 år, været med til at præge samfundsdebatten, klima- og miljøpolitikken, dansk landbrug er blevet globaliseret, industrialiseret og en del af det danske kulturlandskab.

Men hvordan skal en fremtidig udstilling og formidling af landbruget relateres til det moderne menneske, i en tid hvor kun ganske få, har en relation til landbruget? Hvilke genstande skal indsamles? Skal de indsamles? Og hvem skal indsamle dem? Skal indsamling være en national eller international opgave?

Spørgsmålene er mange og i dette speciale, vil jeg forsøge at finde frem til svarende på netop nogle af disse spørgsmål.

3.0 Problemformulering

Hvilke museale problematikker er forbundet med indsamling og formidling af nyere tids landbrugshistorie, moderne periode 1980-2000?

4.0 Begrebsdefinition

I dette afsnit vil jeg give en kort gennemgang af de centrale begreber for forståelsen af dette speciale, hvilke er 'De fem museumssøjler', udvidet definition af begreberne 'indsamling', 'formidling', 'proveniens' samt begrebet nyere tids-genstande fra moderne periode, 'landbrugsgenstande' og 'Det Grønne Museum'.

4.1 De fem museumssøjler

Alle danske statslige og statsanerkendte museer, er underlagt museumsloven. Museumsloven fastsætter regler for, blandt andet museernes opgaver, driftstilskud, mm. Med museumsloven fastsættes de fem grundopgaver, som alle statslige og statsanerkendte museer skal opfylde. Disse opgaver er indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling. Disse fem museale grundopgaver refereres ofte til som museumslovens fem søjler.¹

Forståelsen af indsamling og formidling defineres nærmere nedenfor (afsnit 7.2 og 7.3). Ved begrebet registrering forstås, at alle museale genstande skal registreres efter en national fælles standard, i den nationale fælles samlingsdatabase – REGIN. Denne registrering omfatter, at museerne tilskriver genstandene så meget proveniens som muligt, til brug i fremtidig forskning. Proveniens omfatter den beskrivelse, datering, mål og andre oplysninger, der knytter sig til genstanden. Ved *bevaring* forstås, at museerne ved lov er forpligtede til at bevare indsamlede og registrerede genstande til evig tid. Dette kunne for eksempel være ved at lade genstandene udstille eller opmagasinere på museernes dertil indrettede genstandsmagasiner. Ved *forskning* menes, den viden som museerne får gennem indsamling, registrering og dokumentation af genstande og som museerne senere formidler til museumsgæsterne.²

4.2 Indsamling

Indsamling af genstande er som nævnt en af museernes kerneopgaver. Indsamling foregik før i tiden, ved det der kaldtes 'passiv indsamling' forstået på den måde, at museerne ofte fik indleveret genstande, som de derefter indlemmede i museets samling, ofte indsamlet på et uoplyst grundlag. I dag, er der krav fra Slots- og Kulturstyrelsen om, at museerne føre en aktiv indsamlingspolitik eller en forskningsbaseret indsamling.

En aktiv indsamlingspolitik skal, særligt når vi taler indsamling af nyere tids-genstande fra moderne periode, være indsamlet indenfor rammerne af museernes ansvarsområde. Dette sikre at genstandene bliver indlemmet i museernes samlinger, på et oplyst grundlag, således at genstanden senere bliver en del af museets øvrige forskning og formidling.

Museet skal i indsamlingen af genstande ligeledes registrere, hvorfor genstanden indlemmes i museets samling. Den indsamlede genstand skal således have en proveniens der støtter op omkring

---

¹ Retsinformation, Museumsloven kapitel 1, §2, konsulteret den 14. marts 2018, <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=162504>

² Slots- og Kulturstyrelsen, Museernes arbejdsopgaver, konsulteret den 14. marts 2018, <https://slks.dk/kommuner-plan-arkitektur/kulturarvskommuner/museernes-arbejdsopgaver/>

museets arbejdsområde og indsamlingsstrategier, det skal kunne dokumenteres for eftertiden hvorfor museerne besluttede at indsamle og bruge ressourcer på at bevare netop denne genstand.

Når museet først har indsamlet en genstand og indlemmet den i samlingen er museet forpligtet til at bevare genstanden i deres samling for eftertiden. Dette betyder også at museerne er nødsaget til at beregne diverse udgifter så som; konservering, hjemtagelsesomkostninger, bevaringsomkostninger, magasinplads osv. før de tager imod en genstand.

Derfor foreslår Slots- og Kulturstyrelsen også at museerne leder efter alternativer til den omfattende genstandsindsamling, disse alternativer kunne for eksempel være fotos, modeller el.lign.³

4.3 Formidling

Formidling på museer kan være mange ting, men det er først og fremmest den håndtering, fremvisning og tilgængeliggørelse som museerne stiller deres genstande til rådighed for publikum ved. Det kunne for eksempel være gennem udstillinger, rundvisninger, byvandring, apps, foredrag osv.

Fælles for al museets formidling er, at det tager udgangspunkt i det enkelte museums samlinger og arbejdsområde. Formidling er, altså både noget som materialiserer sig i, for eksempel udstillinger, men det er også en måde at lade museumsgæsterne deltage på, for eksempel gennem undervisningsforløb eller rundvisninger.⁴

Men formidling er ikke bare en disciplin som museerne yder for at tilgodese sine gæster, det er en defineret del af museumsloven, som alle statslige eller statsanerkendte museer er underlagt, både som en del af museernes fem søjler, men også under museumslovens kapitel 6, §14, stk. 11. Heri står ”Museet skal vederlagsfrit give adgang for skoleelever, der besøger museet som led i undervisningen. Museet skal under hensyntagen til institutionens karakter gennemføre særlige formidlingsindsatser [...]”.⁵

---

³ Slots- og Kulturstyrelsen, retningslinjer for indsamling, konsultere den 14. marts 2018,

<https://slks.dk/museer/museernes-arbejdsopgaver/indsamling/retningslinjer-for-indsamling/>

⁴ Slots- og Kulturstyrelsen, formidling, konsulteret den 15. marts 2018, <https://slks.dk/museer/museernes-arbejdsopgaver/formidling/>

⁵ Retsinformation, Museumsloven kapitel 6, §14, stk. 11, konsulteret den 15. marts 2018, <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=162504>

4.4 Proveniens

Proveniens er et musealt fagbegreb, der henviser til den bagudlæggende information, der findes på den enkelte museumsgenstand. Det kan være tidligere ejere, hvor og hvornår genstanden er lavet, hvilken funktion genstanden har haft eller har indgået i, osv.

Derudover er genstandenes proveniens særlig vigtig for at kunne give en så præcis beskrivelse af miljøet og arbejdsforholdene omkring Oprindelsesstedet.⁶ Disse oplysninger kan være vigtige for videre forskning og er i den aktive indsamling et vigtigt værktøj som bør bruges med stor grundighed.

4.5 Nyere tids-genstande

Nyere tids-genstande er betegnelsen for indsamlede og registrerede genstande fra tiden efter år 1661. Genstandene bliver indsamlet og registreret under forskellige perioder, såsom: Enevælde (1661-1848), Industritid (1849-1913), 1. Verdenskrig (1914-1918), Mellemløbet (1919-1939), 2. Verdenskrig (1940-1945), velfærdssamfundet (1946 til i dag).⁷

Dette projekt beskæftiger sig med nyere tids-landbrugsgenstande, altså landbrugsgenstande lavet og brugt fra år 1661 og frem til i dag. Nærmere bestemt, i moderne tid, altså tiden fra 1980 til år 2000, hvilket vil sige den periode der hører til velfærdssamfundet.

4.5.1 Nyere tids-genstande fra moderne periode

Når jeg vælger at udvide begrebet nyere tids landbrugsgenstande med mere end tiden fra velfærdssamfundet så er det fordi jeg mener, at dette begrebsmæssigt er for bredt for denne type genstande. Derfor har jeg valgt at kalde indsamlingsområdet for af nyere tids landbrugshistorie i moderne periode 1980-2000.

4.6 Landbrugsgenstande

Landbrugsgenstande kan være mange ting og de kan være brugt i både primær- og sekundærproduktionen, hvilket vil sige genstande for eksempel redskaber tilknyttet den enkelte bedrift eller genstande brugt i forarbejdningsprocessen af landbrugsvarer.

Når der i dette speciale refereres til "landbrugsgenstande" så afgrænser det sig til redskaber brugt i landbrugets primærproduktion – altså markredskaber, maskinkræft, værktøj osv.

---

⁶ Lene Floris og Annette Vasström, På Museum, (Roskilde, Roskilde Universitetsforlag, 1999), s. 84-85

⁷ Museernes samlinger, periodeoversigt, konsulteret den 14. marts 2018,
<https://www.kulturarv.dk/mussam/Periodeoversigt.action>

4.7 Det Grønne Museum

Det Grønne Museum er et statsligt museum, hvilket vil sige at det sortere direkte under kulturministeriet. Derudover er Det Grønne Museum, det museum der i Danmark har hovedansvaret for forskning, indsamling, registrering og bevaring af danske landbrugsgenstande – Museet er tidligere bedre kendt som Dansk Landbrugsmuseum.

I 2017 fusionerede Dansk Landbrugsmuseum med Dansk Jagt- og Skovbrugsmuseum og blev til Det Grønne Museum. Det Grønne Museum har i dag ansvarsområde for jagt, skov, landbrug og madhistorie.

5.0 Teori

I dette afsnit, vil jeg komme ind på de teorier, som gennem specialet bliver brugt til at pointere de museale udfordringer, der er, ved at skulle indsamle og formidle landbrugshistorie fra en moderne periode, herunder publikumsinddragelse, hands-on-formidling, Aktiv Opsøgende Problembaseret Indsamling, digitalisering af udstillinger og udstillingsklassifikation.

5.1 Fra brugsgenstand til museumsgenstand

På landbrugsmuseerne gennemgår genstandene, som på alle andre museer, en transformation, brugsgenstande bliver til museumsgenstande. De bliver løsrevet fra deres oprindelige kontekst og de kommer til at indgå i en samling.⁸

Museumsgenstandene kommer herefter til at indgå i en museumssamling. Men indsamling er ifølge Sharon Macdonald, ikke en homogeniseret eller uproblematisk praksis. Indsamling er fyldt med dilemmaer og udfordringer, heriblandt forholdet til giverne og den sociale kontrakt, der er mellem giver og museum, pladsproblemer – hvad gør museerne når magasinet ikke længere har plads til genstandene osv.

Sharon Macdonald skriver blandt andet at museerne skal være meget opmærksom på giversituationen, for på den ene side opfordrer man til, at befolkningen kontakter museet, mens museerne på den anden side er nødsaget til at sige ”nej tak” til et tilbud indimellem og hvordan forklare man en giver, at deres genstand ikke skal være udstillet for evigt.⁹

---

⁸ Ulrik Høj Johansen, Når ting bliver genstande, Jordens folk 2011:3

⁹ Sharon Macdonald, Collecting practices, i red. Sharon Macdonald, A Companion to Museum Studies, (Blackwell Publishing, 2006), s. 86-88

Nogle af disse dilemmaer ser Sharon MacDonald som den direkte årsag til at mange museer, er begyndt at vælge dokumentering, frem for fysisk indsamling af genstande. Dette på trods af at indsamling stadig er en fundamental del af museernes virke og en del af museets DNA.¹⁰

5.2 Genstande der stadig tilhører den økonomiske vareproduktion

En af udfordringerne ved indsamling og formidling af den moderne tids landbrugshistorie, er at genstandene ikke er ”klar” til at blive indsamlet endnu. Her skriver Lene Floris og Annette Vasström, at uden for museet indgår genstandene stadig i en varecirkulation, hvor de stadig kan sælges eller byttes væk, de er stadig brugsgenstande.¹¹

Tidligere var det sådan, at de genstande som museerne indtog i deres samlinger, de repræsenterede en nul-værdi, som på museerne tildeltes ny værdi i kraft af deres fortællemligheder.¹² Museerne konverterer altså ting, som engang tilhørte en økonomisk vareproduktion, til genstande som udgør en del af samfundets symbolske kapital: kulturarv.¹³

Udfordringen med at indsamle landbrugsgenstande fra den moderne tid, altså 1980-2000 er, at disse genstande endnu ikke er udgået af den omtalte varecirkulation, derfor kan museerne være nødsaget til at købe eller på anden måde indsamle disse genstande mere aktivt.

5.3 Aktiv Opsøgende Problembaseret Indsamling

Dette er et begreb opfundet på Tøjhusmuseet¹⁴ under Nationalmuseet i midten af 1990’erne til udarbejdelse af ny indsamlingsstrategi.¹⁵ Jeg har i dette speciale forsøgt at præsentere begrebet for museer med landbrugssamlinger.

I praksis betyder det, at museerne anser deres indsamling på samme måde, som de ser en forskningsproces, hvor problemet ikke er at finde relevant kildemateriale, men at udvælge det rigtige fra et uoverskueligt stort materiale.¹⁶ Her har museet så muligheden for gennem dokumentation og forskning at gå ud og håndplukke de genstande de gerne vil bruge i formidlingen, enten ved at købe genstandene eller ved donationer.

---

¹⁰ Sharon Macdonald, Collecting practices, i red. Sharon Macdonald, A Companion to Museum Studies, (Blackwell Publishing, 2006), s. 95

¹¹ Lene Floris og Annette Vasström, På Museum, (Roskilde, Roskilde Universitetsforlag, 1999), s. 86

¹² Lene Floris og Annette Vasström, På Museum, (Roskilde, Roskilde Universitetsforlag, 1999), S. 91

¹³ Lene Floris og Annette Vasström, På Museum, (Roskilde, Roskilde Universitetsforlag, 1999), S. 94

¹⁴ Kulturhistorisk specialmuseum for dansk våben- og krigshistorie.

¹⁵ Jens Ole Christensen, Sikring af forsvarshistorisk kulturarv i Danmark, Nordisk Museologi 2006: 2, s. 50

¹⁶ Jens Ole Christensen, Sikring af forsvarshistorisk kulturarv i Danmark, Nordisk Museologi 2006: 2, s. 50

Det kunne for eksempel være ved at opsøge en maskinstation eller et mindre teknisk museum og indgå aftaler om at opkøbe eller overtage maskiner til museernes samlinger.

5.4 Hands-on-formidling

Tanken med at formidle via 'hands-on' er at forene høj faglig formidlingskvalitet, med underholdning og læring gennem leg, og dermed tiltale børn og voksne, der hellere besøger oplevelsescentre end kulturhistoriske museer. Hands-on-formidling har, som Thomas Bloch Ravn skriver, potentiale til at koble fortiden, nutiden og fremtiden sammen, så nutidens museumsgæster kan få en god oplevelse.¹⁷

Men der er nogle væsentlige forhold, som man som museum skal være opmærksom på, når man går i gang med Hands-on-formidling. For det første, skal man tage højde for at genstandene bliver slidt og at der vil være følgevirkninger af at genstandene bliver brugt. Det er derfor væsentlig at skærme de genstande, der er særligt værdifulde – eventuelt ved at anvende kopier eller rekvisitter.

For det andet bør man anerkende, at genstandenes oprindelse har været som brugsgenstande, de er lavet til at blive brugt og kan sagtens tåle det, samt at museumsgenstande ikke pr. definition er helligdomme.

For det tredje, at hands-on-formidling og levendegørelse ikke skal begrundes med ekstra attraktionskraft og indtjeningsmuligheder. Men alene med, at det giver en ekstra dimension i musernes arbejde, med at skabe synergieffekter mellem fortid og nutid.¹⁸

5.5 Publikumsinddragelse

Publikumsinddragelse er en af de ting, som museerne i høj grad skal søge at inkorporere. Museumsgæsterne skal inddrages for at give dem en unik museumsoplevelse, som Nina Simon skriver i sin bog "The Participatory Museum", er det vigtigt at, "museerne tænker mere brugerinddragende, at museumsgæsterne bliver deltagere frem for passive forbrugere."¹⁹

Dertil skriver Signe Lykke Littrup og Mikkel Thelle, at museumsbesøg ofte bliver "pakket" sammen i erindringen og at den besøgende derfor glemmer aspekter af den. Men ved at gøre

---

¹⁷ Thomas Bloch Ravn, Levendegørelse, i Den Gamle By 2000, s. 52

¹⁸ Thomas Bloch Ravn, Levendegørelse, i Den Gamle By 2000, s. 54

¹⁹ Nina Simon, The Participatory Museum, (England, Museum 2.0, 2010), s. forord

oplevelsen kropslig, kan museet skabe en erindring som kan ”åbnes” og bruges i langt højere grad end den rent intellektuelle udstilling eller oplevelse.²⁰

Endelig skriver kulturministeriet i 2012 at brugerinddragelse, ”kan være med til at hjælpe kulturlivets institutioner fra at være højborge, hvorfra der præsenteres kunst og kultur for kulturens vante publikum [...]. I kulturlivet kan mennesker mødes på tværs af befolkningsgrupper, kunstformer eller andre skel. Det betyder også, at kultur ikke længere er en envejskommunikation, fra kulturens elite til publikum, men snarere en gensidig kommunikation, der udspiller sig imellem kulturinstitutioner, brugere og ikke-brugere.”²¹

5.6 udstillingsklassifikation og Digitalisering af udstilling

I det 20. århundrede, har det været to udstillingstyper der har præget museumsvesenet. Den ene er den diskursive udstilling, hvor genstandene udstilles i en bestemt kronologisk orden.²² Denne form for udstillingstype, har præget særligt de mindre museers landbrugsudstillinger helt frem til vor tid.

Den anden er en mere præsentativ udstillingsform. Det er en udstillingsform, der åbner op for at publikum selv får mulighed for at lege og fortolke. Denne form for udstilling illustrerer relationen mellem genstand og menneske.²³

Den diskursive udstillingsform er også den form som Ole Strandgaard og Per-Uno Ågren kalder for den systematiske udstilling. Mens den præsentative udstilling er hvad Ole Strandgaard og Per-Uno Ågren kalder den fortællende udstilling. To Udstillingstyper som særligt var fremherskende i 1980’erne og 1990’erne.²⁴

Men som Simon Egenfeldt-Nielsen skriver i kulturarvsstyrelsens udgivelse ”digital museumsformidling”, ligger fremtidens udstillinger i nogen grad i det digitale medie, herunder spil, simulationer og VR-effekt. Særligt adventure- og strategispil genren passer ifølge Simon Egenfeldt-Nielsen godt til museumsformidling, da disse kan bruges i simulation.²⁵

---

²⁰ Signe Lykke Littrup og Mikkel Thelle, Erindringer fra maskinen: En fortælling om digital museumsformidling, i red. Kirsten Drotner et.al, Det interaktive museum, (Gylling, Narayana Press, 2011), s. 68

²¹ Kulturministeriet, Reach out - Naviger i brugerinddragelse og brugerdrevet innovation, (Køge, MercoPrint, 2012), s. 5

²² Lene Floris og Annette Vasström, På Museum, (Roskilde, Roskilde Universitetsforlag, 1999), s.74

²³ Lene Floris og Annette Vasström, På Museum, (Roskilde, Roskilde Universitetsforlag, 1999), s. 74

²⁴ Ole Strandgaard, Museumsudstillingen – nogle forsøg på klassifikation af udstillinger, i Nordisk Museologi, 2004:2, s. 111

²⁵ Simon Egenfeldt-Nielsen, Computerspil – ej blot til lyst, i red. Kulturarvsstyrelsen, Digital museumsformidling - i brugerperspektiv, (Vojens, P.J. Schmidt, 2007), s. 56

Simulationsspil og VR-effekter ville begge være udstillingsformer, som ville egne sig godt til landbrugsudstillinger, men som ville kræve, et stort dokumentations- og registreringsarbejde.

6.0 Metode

I dette afsnit, vil jeg komme ind på, hvilken metode der er blevet anvendt i forbindelse udarbejdelsen af dette speciale, herunder kvantitative forskningsinterview.

Specialet er bygget op omkring tre dele. Det første er en redegørende del omhandlende strukturudviklerne i det danske landbrug fra 1980 til år 2000, samt et perspektiv på museernes indsamling og formidling af dansk landbrugshistorie. Dette er vigtigt for at danne en forforståelse for hvad, det er for et landbrug museerne skal udstille og formidle i fremtiden. Men giver også en forståelse af, hvilke problematikker museerne har stået i vedrørende landbrugssamlingerne.

Dernæst følger en analyse, opbygget på baggrund af syv forskningsinterviews, omhandlende indsamling og formidling af moderne landbrugsgenstande

Endeligt følger en diskussion, ligeledes på baggrund af forskningsinterviews, omhandlende fremtiden for museernes landbrugssamlinger.

6.1 Valg af cases

Analyse og diskussionen, i dette speciale vil igennem syv forskellige forskningsinterviews, vise, hvilke udfordringer de danske museer står overfor, ved inkorporering af landbrugsindsamling og formidlingen af nyere tids landbrugsgenstande fra moderne periode 1980 til 2000.

De seks udvalgte museer er følgende: Det Grønne Museum (tidligere dansk landbrugsmuseum), Ringkøbing-Skjern Museum, Glud Museum, Museum Lolland-Falster, Frilandsmuseet under Nationalmuseet og Vendsyssel Historiske Museum – det syvende og sidst interview er med Hans-Henrik Landert fra Slots- og Kulturstyrelsen.

Alle museer er udvalgt ud fra fire parametre. For det første, fordi de er nævnt som gode eksempler på museer med landbrug som ansvars- og arbejdsområde, i kulturstyrelsen rapport med titlen ”Kortlægning af de landbrugshistoriske samlinger på de kulturhistoriske museer”. For det andet, fordi de er blevet anbefalet af Museumsinspektør ved ”Det Grønne Museum”, Jens Aage Søndergaard. For det tredje, fordi de tilsammen nogenlunde dækker samtlige danske regioner og derved skaber en god geografisk differens. For det fjerde, er en god blanding af statslige og statsanerkendte museer

Endelig skal det nævnes, at to af forskningsinterviewene er lavet forskudt fra de andre. Det første forskningsinterview lavet forskudt, er interviewet med *Det Grønne Museum*, grunden til dette er, at det officielt er Danmarks Landbrugsmuseum og at det er dem, der har hovedansvaret, for at indsamle dansk landbrugshistorie. Derudover er Det Grønne Museum det ene af to museer, der er statslige museer og ligger derved direkte under Slots- og Kulturstyrelsen. Mange museer vil derfor pege på dem, som værende den bærende kraft indenfor formidling af landbrugshistorie og derfor kan der være mere uddybende spørgsmål til dem, i forhold til forskningsinterviewene.

Dernæst er det interviewet med Hans-Henrik Landert, der er Museumskonsulent, ved Slots- og Kulturstyrelsen. Der vil derfor, potentielt komme flere spørgsmål om redegørende forhold, til udtryk gennem de foregående interviews, som kun de har muligheden for at svare på. Derfor vil mange af disse svar, komme til at ligge til grund for den kommende diskussion.

6.2 Det kvalitative forskningsinterview

Denne undersøgelse benytter sig af kvalitative forskningsinterviews, og den dertil knyttede metode. Den kvalitative form for interview, bygger i høj grad på ord og mening, og er i høj grad samtalebaseret. Et forskningsinterview, skal dog ikke forstås som en ligestillet samtale, det er forskeren, der definerer og kontrollerer situationen og spørgsmålene. Interviewforskeren præsenterer emne og spørgsmål for interviewpersonen, som efterfølgende svarer på de stillede spørgsmål.²⁶

Det kvalitative forskningsinterview, skal altså anses som en form for guidet samtale mellem interviewer og interviewperson. Der bliver fra interviewerens side lyttet til subjektets svar, og ud fra dette, har intervieweren muligheden for at spørge uddybende ind til svaret.²⁷

Interviewet bliver derved et personligt samspil mellem to personer, og gennem dette samspil konstrueres interviewviden. Interviewviden er, ifølge Steinar Kvale og Svend Brinkmann, den viden der produceres ud fra den givende samtale, den kan både være kontekstuel, sproglig, narrativ og pragmatisk.²⁸ Interviewviden er altså produceret viden, viden som skabes gennem spørgsmål og svar, og som produceres af interviewer og interviewperson i fællesskab.²⁹

---

²⁶ Steinar Kvale og Svend Brinkmann, *Interview*, (Hans Reitzels Forlag, København, 2009), s. 19

²⁷ Steinar Kvale og Svend Brinkmann, *Interview*, (Hans Reitzels Forlag, København, 2009), s. 20

²⁸ Steinar Kvale og Svend Brinkmann, *Interview*, (Hans Reitzels Forlag, København, 2009), s. 34

²⁹ Steinar Kvale og Svend Brinkmann, *Interview*, (Hans Reitzels Forlag, København, 2009), s. 72

For at kunne skabe denne interviewviden, ligger det implicit, at interviewforskeren er fagligt forberedt og har styr på sine metodiske teknikker. Det er i høj grad op til interviewforskeren at være godt forberedt, det er helt afgørende for kvaliteten af den viden der produceres.³⁰

6.2.1 Interviewguide

Det kvalitative forskningsinterview der bliver benyttet til denne opgave, er i en semistruktureret form, hvilket vil sige at interviewereren bruger en interviewguide til strukturering af interview og spørgsmål, men at selve interviewet er opbygget som en samtale.³¹

En interviewguide bygger på det, Steinar Kvale og Svend Brinkmann kalder, De syv faser i en interviewundersøgelse.³² De syv faser er som følger.

- 1) Tematisering: Formulere formålet med undersøgelsen
- 2) Design: Planlæg undersøgelsens design. Undersøgelsen designes med henblik på at skabe ny viden.
- 3) Interview: Gennemfør interview på baggrund af interviewguiden
- 4) Transskription: Klargør interviewmaterialet til analyse.
- 5) Analyse: Hvilken analysemetode anvendes
- 6) Verifikation: Undersøger interviewundersøgelsen det, den har til formål at undersøge.
- 7) Rapportering: Fremlæg undersøgelsens resultater³³

Emnerne der benyttes i denne interviewundersøgelse, er udarbejdet med henblik på at opnå viden, der kan bidrage til besvarelse af problemformuleringen. Interviewundersøgelsen indeholder en oversigt af emner og forslag til spørgsmål. Det afhænger dog af det konkrete interview, i hvor høj grad interviewforskeren holder sig til spørgsmålene og den opsatte rækkefølge, det er op til interviewforskeren at afgøre, om et spørgsmål skal følges op på og om interviewet derved skal tage en ny retning.³⁴

Alle interviewpersonerne, er som udgangspunkt på samme faglige niveau. De er alle universitetsuddannede, som minimum på kandidatniveau, så på dette grundlag har det ikke været nødvendig at skulle tilrette interviewundersøgelsen efter faglige kompetencer.

---

³⁰ Steinar Kvale og Svend Brinkmann, Interview, (Hans Reitzels Forlag, København, 2009), s. 100

³¹ Bilag 1: Design af undersøgelsen om indsamlingspolitikken af nyere tid landbrugsgenstande, samt spørgsmål til interviewundersøgelse

³² Steinar Kvale og Svend Brinkmann, Interview, (Hans Reitzels Forlag, København, 2009), s. 36

³³ Steinar Kvale og Svend Brinkmann, Interview, (Hans Reitzels Forlag, København, 2009), s. 122-123

³⁴ Steinar Kvale og Svend Brinkmann, Interview, (Hans Reitzels Forlag, København, 2009), s. 188

Spørgsmålene er desuden i nogen grad tilrettet efter den enkelte museumsinstitution, hvilket vil sige at interviewforskeren har udarbejdet specifikke spørgsmål, tilrettet den enkelte museumsinstitutionens omstændigheder og størrelse.

Alle interviews er optaget som lydoptagelse, enten ved hjælp af diktafon eller ved optagelse af telefonsamtale via telefonappen 'Call Recorder'. Alle interviewpersoner er selvfølgelig blevet briefet herom og har givet samtykke hertil, inden interviewene blev foretaget.³⁵

6.2.2 Transskription

Interviewet er, som nævnt flere gange, en samtale der udvikler sig mellem to mennesker, ansigt til ansigt. Når man transskriberer et interview, forsøger man derimod at oversætte en samtale fra talesprog til skriftsprog, hvilket ikke er helt uden problemer.³⁶

Der er ikke nogen universal form for transskription af et forskningsinterview, for eksempel er det nødvendigt at bestemme om interviewet skal transskriberes ordret eller til en mere formel stil. Til dette speciale, er valget faldet på den ordrette transskribering, hvilket betyder at alt er taget med fra interviewet, både fyldord, udbrud osv. Dette er valgt da det kan have betydning for den senere analyse.³⁷

For at øge læsbarheden angives forskellige former for tegnsætning. Som er som følger.³⁸

1)	FORBOGSTAV.	Angiver den talendes fornavn
2)	(.)	Angiver ophold i ytring eller tænkepause
3)	( )	Tom parentes angiver at udskriveren ikke kan høre hvad der bliver sagt
4)	[...]	Afbrudt sætning

6.2.3 Analyse

Efter transskribering af interviewene, blev de analyseret ud fra hvad Steinar Kvale og Svend Brinkmann kalder for "interviewanalyse med fokus på mening". I denne form for analyse bruges primært værktøjer, som meningskodning og meningskondensering. I dette afsnit vil jeg kort gennemgå denne type interviewanalyse.

---

³⁵ Steinar Kvale og Svend Brinkmann, Interview, (Hans Reitzels Forlag, København, 2009), s. 149

³⁶ Steinar Kvale og Svend Brinkmann, Interview, (Hans Reitzels Forlag, København, 2009), s. 199

³⁷ Steinar Kvale og Svend Brinkmann, Interview, (Hans Reitzels Forlag, København, 2009), s. 203

³⁸ Steinar Kvale og Svend Brinkmann, Interview, (Hans Reitzels Forlag, København, 2009), s. 204

Grunden til at denne type interviewanalyse er valgt, er fordi det er en analysetype der giver en god struktur til interviewet og den giver et godt overblik over interviewpersonernes udsagn.

Meningskodning

Med meningskodning forstås det, at der knyttes et eller flere nøgleord til interviewteksten. Dette gøres, for at kunne identificere udtalelser og temaer i teksten. Målet er igennem meningskodning at kunne udvikle kategorier, der senere kan bidrage til en beskrivelse af interviewpersonens holdninger.³⁹

Kodning af en interviewtekst meningsindhold, gør det endvidere muligt at kategorisere tekstens hovedemner og ikke mindst kvalificere, hvor ofte en given mening eller holdning anvendes under interviewet. Derudover kan kategorisering gøre det lettere at sammenligne med forudgående hypoteser.⁴⁰

Meningskondensering

Med meningskondensering forstås det, at man giver en interviewpersons udtryk en kortere formulering. Hvilket vil sige, at lange udsagn sammenfattes til kortere udsagn, hvor hovedbetydningen af det der er sagt, omformuleres til kortere sætninger, hvilket gør det nemmere at bruge interviewpersonernes holdninger og meninger i den senere analyse og til diskussionsafsnit.⁴¹

Meningskondenseringens metode omfatter 5 trin.

- 1) Interviewet læses igennem
- 2) Derpå bestemmes de naturlige ”meningsenheder”
- 3) Meningsenhederne omformuleres til temaer
- 4) Der stilles spørgsmål til meningsenhedernes, ud fra undersøgelsens formål
- 5) De væsentlige temaer knyttes sammen i analyse⁴²

De væsentlige temaer

---

³⁹ Steinar Kvale og Svend Brinkmann, Interview, (Hans Reitzels Forlag, København, 2009), s. 224

⁴⁰ Steinar Kvale og Svend Brinkmann, Interview, (Hans Reitzels Forlag, København, 2009), s. 225

⁴¹ Steinar Kvale og Svend Brinkmann, Interview, (Hans Reitzels Forlag, København, 2009), s. 227

⁴² Steinar Kvale og Svend Brinkmann, Interview, (Hans Reitzels Forlag, København, 2009), s. 228

Efter analyse af interviewteksterne til dette speciale, er jeg kommet frem til, at de væsentlige temaer er: Indsamlingsansvar, formidling, samlingsfællesskaber, undersøgelse og dokumentation.

6.2.4 Validitet

Validitetsbegrebet i forhold til forskningsinterviews, dækker over styrken og gyldigheden af et udsagn, men i endnu højere grad, dækker det over om en metode undersøger det, den foregiver at undersøge.⁴³

Når man i samfundsvidenskaben taler om validitet, handler det som udgangspunkt om, hvorvidt en metode undersøger det, den foregiver at undersøge, hvilket man hele tiden kan forsøge at måle ved under interviewprocessen og det forarbejde der ligger bag, hele tiden stiller sig selv spørgsmålet ”undersøger jeg det, jeg tror, jeg undersøger?” Dette spørgsmål gå derefter igen i hele interviewprocessen.⁴⁴

Derudover handler validitet også om, at gyldigheden i de udsagn man analyserer sig frem til, også er gyldige. Det har jeg i dette speciale har gjort blandt andet ved at få konfirmeret de udtalelser som interviewpersonerne har givet, inden de blev brugt til analyse- og diskussionsafsnit.

Validitet og verifikation er således en af de vigtigste faser, af en interviewundersøgelse og indgår som fase seks i Steinar Kvale og Svend Brinkmanns ”syv faser af en interviewundersøgelse”.⁴⁵

7.0 Forskningsoversigt

I dette afsnit, vil jeg komme ind på, hvilken anden forskning der relatere sig til dette projektemne.

Der er ikke lavet megen forskning omhandlende genstandsindsamling for landbrugsområdet i perioden 1980 til år 2000. Men der er dog udarbejdet enkelte rapporter og artikler blandt andet af Slots- og Kulturstyrelsen, skrevet i 2014 og af Landbohistorisk selskab.

7.1 Kortlægning af landbrugshistoriske samling

Denne rapport omhandlede ”Kortlægning af de landbrugshistoriske samlinger på de kulturhistoriske museer.” Rapporten blev udfærdiget af forhenværende Museumsinspektør, mag.art., Gudrun Gormsen og Museumsinspektør, cand.phil., ved *Det Grønne Museum*, Jens Aage Søndergaard.

Både Jens Aage Søndergaard og Gudrun Gormsen, er og har været, meget store kapaciteter indenfor landbohistorisk forskning de sidste 30 år. Gudrun Gormsen er tidligere Museumsdirektør på *Hjerl*

---

⁴³ Steinar Kvale og Svend Brinkmann, Interview, (Hans Reitzels Forlag, København, 2009), s. 353

⁴⁴ Steinar Kvale og Svend Brinkmann, Interview, (Hans Reitzels Forlag, København, 2009), s. 272

⁴⁵ Steinar Kvale og Svend Brinkmann, Interview, (Hans Reitzels Forlag, København, 2009), s. 122

Hede, Museumsleder ved *Lemvig Museum* og Museumsinspektør ved *Billund Museum*. Derud over har Gudrun Gormsen fungeret som både bestyrelsesmedlem og redaktør ved *Landbohistorisk Selskab*. Jens Aage Søndergaard har siden 1992 været ansat ved Dansk Landbrugsmuseum (*Det Grønne Museum*), her har han været ansat som både registrator og Museumsinspektør. Jens Aage Søndergaard er ligeledes medlem af *Landbohistorisk Selskab*.

Rapporten om ”Kortlægning af de landbrugshistoriske samlinger på de kulturhistoriske museer,” giver et dybdegående indblik i museernes landbrugssamlinger, der er dækkende, særligt for perioden 1850-1950. Men rapporten konkluderer samtidig at ”[...] museernes samlinger af landbrugsredskaber er meget ensartede i deres indhold.” og at ”[...] næsten alle museer har følgende arbejdsområder repræsenteret i deres samlinger: pløjning og såning, høst af korn og i mindre grad bjergning af hø, tærskning og røgt af husdyr.”⁴⁶

Derudover viser det sig ”[...] at der langt fra er proveniensoplysninger på alle genstande, der er publiceret i Museernes Samlinger.” Hvilket i fremtiden kan gøre det svært at præsentere genstandene i de rigtige kontekster.⁴⁷

Desuden pointerer rapporten flere steder at landbrugsgenstande ”[...] især efter 1980 ikke er godt dokumenteret i samlingerne.” i hvilket der implicit ligger en vurdering af at indsamling på disse områder bør opprioriteres.⁴⁸

7.2 Fremtidsudsigter for de danske landbrugsmuseer

”De danske landbrugsmuseer - deres historie og fremtidsudsigter” er en forskningsartikel, skrevet til *Landbohistorisk selskab* i 2004, af Jens Aage Søndergaard og cand.mag. og Museumsinspektør på *Det Grønne Museum* Peter Bavnshøj.

Jens Aage Søndergaard er redegjort for ovenfor. Peter Bavnshøj er endnu en kapacitet indenfor dansk landbohistorie, der siden 1996 har været tilknyttet Dansk landbrugsmuseum (*Det Grønne Museum*), han har skrevet en række artikler og bøger om landbrugshistoriske emner og er medlem af *Landbohistorisk Selskab*.

---

⁴⁶ Slots- og Kulturstyrelsen, Kortlægning af de landbrugshistoriske samlinger på de kulturhistoriske museer, red. Gudrun Gormsen og Jens Aage Søndergaard, (Slots- og Kulturstyrelsen, 2014), s. 38

⁴⁷ Slots- og Kulturstyrelsen, Kortlægning af de landbrugshistoriske samlinger på de kulturhistoriske museer, red. Gudrun Gormsen og Jens Aage Søndergaard, (Slots- og Kulturstyrelsen, 2014), s. 3

⁴⁸ Slots- og Kulturstyrelsen, Kortlægning af de landbrugshistoriske samlinger på de kulturhistoriske museer, red. Gudrun Gormsen og Jens Aage Søndergaard, (Slots- og Kulturstyrelsen, 2014), s. 35

Artiklen ”De danske landbrugsmuseer - deres historie og fremtidsudsigter” skitserer kort flere museer med arbejdsområde indenfor landbrugshistories tilgange til deres landbrugssamlinger, herunder Landbrugsmuseet, Herning Museums, Frilandsmuseet, Hjerl Hede med flere.

Derudover konkluderer artiklen, at fremtiden for landbrugssamlinger, landbrugsmuseer og formidling af emnet går en svær tid i møde. For det første, møder området begrænsninger i sin udfoldelser da Slots- og Kulturstyrelsen har fjernet fokus på arbejdet med landbrugets kulturarv. Dernæst, har landbruget over de sidste årtier oplevet stigende imageproblemer overfor befolkning, hvor særligt EU-problematikker, miljøproblemer, dyrevelfærd osv. har ledt til dårlig omtale, som har smittet af på de museer, der har haft landbrug som arbejdsområde.⁴⁹

Som endelig konklusionspointe skriver Jens Aage Søndergaard og Peter Bavnshøj at ”Skal et landbrugsmuseum være vedkommende og have appel til museumsgæsterne i det 21. århundrede, må publikum kunne henføre museets budskab til noget essentielt i deres liv på en ny måde.” Hvilket bliver en udfordring, for som Jens Aage Søndergaard og Peter Bavnshøj skriver, vil ”En større del af museernes gæster de vil være forudsætningsløse og skal have historien om fortiden på landet serveret på en anden måde en tidligere.”⁵⁰

7.3 Landbohistorien på museum

”Landbrugshistorien på museum” er et værk, der rummer rækker artikler skrevet ud fra et symposium afholdt den 27. og 28. oktober 2005. Værkets artikler er skrevet af en række forfatter, de fleste museumsinspektører på museer med landbrug som arbejdsområde. Andre med tilknytning til landbrugsorganisationer eller private samlere af landbrugsgenstande.

Artiklerne berører et stort område, men fælles for dem alle er, at de berører problematikker som landbrugssamlinger, formidling, indsamling, registrering, bevaring og forskning. Værket er udgivet af Landbohistorisk Selskab.⁵¹

I redaktion sad Irene Helvik, cand.mag., tidligere Museumsinspektør ved Dansk Landbrugsmuseum. Henrik Vensild, mag.art., tidligere Museumsdirektør ved Dansk Landbrugsmuseum og Museumskonsulent ved Frilandsmuseet. Holger Villumsen, cand.phil.,

---

⁴⁹ Jens Aage Søndergaard og Peter Bavnshøj, De danske landbrugsmuseer - deres historie og fremtidsudsigter, Landbohistorisk tidsskrift, 2004: 2, s. 30

⁵⁰ Jens Aage Søndergaard og Peter Bavnshøj, De danske landbrugsmuseer - deres historie og fremtidsudsigter, Landbohistorisk tidsskrift, 2004: 2, s. 31

⁵¹ Landbohistoriske Selskab og redaktionen, Forord, Landbrugshistorien på museum, red. Irene Helvik et.al., (Viborg, 2007, Landbohistorisk Selskab), s. 8

tidligere Museumsinspektør ved Frilandsmuseet Hjerl Hede og Per Grau Møller, Lic.phil., tidligere formand for Landbohistorisk selskab.

8.0 Afgrænsning

I dette afsnit vil jeg kort komme ind på, hvilken afgrænsning der er sat op for at kunne udarbejde dette speciale.

Som beskrevet i indledning og problemstilling (afsnit 1.0 og 2.0), så sker der rigtig mange forandringer i landbrugsindustrien og hos landbobefolkningen fra Anden Verdenskrig og frem til år 2000. På dette grundlag er denne opgaves problemformulering afgrænset til at fokusere på perioden fra 1980-2000. Grundlaget for denne afgrænsning er for det første, at museernes landbrugssamling stort set er ikkeeksisterende fra 1980 og frem. Derudover sker der en ændring i EU-lovgivningen efter år 2000 som påvirker det danske landbrug, i retningen af en ny strukturudvikling.

Udover tidsperiodens afgrænsning, er problemformuleringen afgrænset til udelukkende at handle om den del af landbrugskulturen der omfatter museernes indsamling og formidling af landbrugets primærproduktion. Dette valg er taget fordi der i perioden 1980-2000 er et større fokus på stordrift og monokultur i landbruget. Tidligere havde landbrug været selvforsynende og hvis der i opgaven skulle belyses hele landbruget, ville opgaven blive for omfattende, hvilket der i denne tidsbegrænsede periode, ikke ville være ressourcer til at gennemarbejde.

Derudover er kulturarven der knytter sig til forarbejdningsprocessen, altså madkultur, fødevarerproduktion osv. ikke en del af definitionen på dette projekt, fordi der på dette område allerede er fundet en løsning på formidlings- og indsamlingsområdet. Det Grønne Museum har allerede dækket området fyldestgørende med deres udstillinger om Det Østjyske Køkken, slagteri og mejeri.

Særligt veldokumenteret er Det Danske Køkken fra 1950-2000, hvor Det Grønne Museum har en stor udstilling, der sætter fokus på udviklingen i dansk madkultur fra efterkrigstiden til i dag.

Endelig har denne opgave været afgrænset af et tidspres. Igennem fremdriftsreformen er universitetsstuderendes specialetid blevet beskåret kraftigt, fra seks måneder til fire måneder. Derfor har tidspreset for at få denne opgave færdig indenfor den givne tidshorisont været stort.

9.0 Strukturudvikling i dansk landbrug 1980-2000

I dette afsnit, vil jeg redegøre for dansk landbrugs strukturudvikling fra 1980 til 2000, dette er vigtig for at kunne belyse hvilken udvikling det danske landbrug har været igennem, i denne periode og for at belyse, hvad det er for en landbrugshistorie, de danske museer skal skildre i de kommende årtier.

”Strukturudvikling er mere end blot størrelsen på den enkelte bedrift og antallet af landbrugsbedrifter.”⁵²

Når man skal belyse dansk landbrugs strukturudvikling for perioden 1980-2000, er der mange aspekter man skal tage i betragtning. Landbruget i denne periode, er ikke bare en gård på landet, med grise, køer og marker. Det er en højt specialiseret forretning, med stordrift for øje, reguleret af folketing og EU, men det er også et landbrug der gennemgår en stor teknologisk udvikling og et landbrug der er under konstant opsyn fra diverse miljøorganisationer.

9.1 Den generelle strukturudvikling

Det danske landbrug har gennem de sidste 100 år gennemgået en kraftig strukturudvikling, fra mange små alsidige landbrug til få specialiserede heltidslandbrug og et større antal deltidsbedrifter, hvor hovedindtægten ikke stammer fra landbruget.⁵³

Frem til 1960'erne var det helt almindeligt, at et landbrug var en mindre selvforsynende enhed, der bestod af kvægbrug, svineproduktion og planteavl, det hele hang sammen.⁵⁴

Denne type bedrifter udgjorde i slutningen af 1960'erne omkring 75 pct. af alle bedrifter. I slutningen af 1990'erne, var denne andel faldet til 10 pct.⁵⁵ Denne udvikling skyldes blandt andet den øgede specialisering som landbruget gennemgik, men også det øgede fokus på stordrift som blandt andet forsages af Danmarks indtræden i Det Europæiske Fællesskab i 1973.

Etter 2. Verdenskrig ligger Europas økonomi i ruiner og borgerne er stærkt plaget af rationering. Derfor beslutter de oprindeligt seks EF-lande⁵⁶ i de efterfølgende årtier at øge fokus på landbrugsproduktionen, for derved at blive selvforsynende med fødevarer. Landbruget blev sikret

---

⁵² Henning Otto Hansen, Dansk landbrugs strukturudvikling siden 1950 – i internationalt perspektiv, landbo historiske tidsskrift, 2016, s. 23

⁵³ Henrik Bolding Pedersen og Steffen Møllenberg, Landbrugsregnskaber i 100 år – 1916-2015, (København, Danmarks statistik, 2017), s. 7

⁵⁴ Niels Kærgård og Tommy Dalgaard, Dansk landbrugs strukturudvikling siden 2. Verdenskrig, Landbohistorisk tidsskrift 2014: 1-2, s. 9

⁵⁵ Henning Otto Hansen, Landbrug i et moderne samfund, (Århus, Handelshøjskolens forlag, 2001), s. 54

⁵⁶ Frankrig, Belgien, Holland, Tyskland, Luxemburg og Italien underskriver i 1957 Rom traktaten.

en mindstepris på produkterne, en afsætningsgaranti og i 1980 er selvforsyning på europæiskplan en realitet.⁵⁷

9.2 Øget specialisering

Med hensyn til specialisering, bruger jeg her Henning Otto Hansens⁵⁸ definition som lyder:

”Ved specialisering forstås i denne sammenhæng specialisering på de enkelte bedrifter, hvorved produktion bliver mindre alsidig.”⁵⁹

Den øgede specialisering skyldes forskellige tendenser i landbrugets udvikling, blandt andet teknologiskudvikling, stordrift og at landmændene i større grad fokuserede på monokultur indenfor landbruget, hvilket satte større krav til landmændenes specifikke viden indenfor den enkelte produktionsgren.

Tidligere havde man i langt højere grad, sørget for at hver enkelt landbrug var selvforsynende, men fra slutningen af 1970'erne var der fokus på at nationen skulle være selvforsynende, hvilket betød at landbruget i langt højere grad blev industrialiseret.

Industrialisering af landbruget har betydet at teknologien indenfor området har udviklet sig i en mere specialiseret retning. Hvor man før 2. Verdenskrig fik sine redskaber produceret lokalt, fik man efter 2. Verdenskrig hjælp gennem Marshall-planen fra USA, hvor blandt andet den ”lille grå” Ferguson traktor blev symbolet på dansk landbrugs fremtidige udvikling.

Gennem 1980'erne og 1990'erne udvikler landbrugsteknologien sig i en yderligere specialiseret retning. Maskinerne afløste i nogen grad den menneskelige arbejdskraft og arbejdsproduktiviteten steg. Dette medførte, at flere landmænd lod deres bedrifter industrialisere, hvilket i nogen grad betød overproduktion. I slutningen af 1990'erne anførtes det således at den samlede danske maskinpark, ville kunne dyrke et areal tilsvarende ca. to gange det danske.⁶⁰

---

⁵⁷ Henrik Bolding Pedersen og Steffen Møllenberg, Landbrugsregnskaber i 100 år – 1916-2015, (København, Danmarks statistik, 2017), s. 16-17

⁵⁸ Henning Otto Hansen, senior konsulent ved Institut for fødevarer- og ressourceøkonomi på Københavns Universitet

⁵⁹ Henning Otto Hansen, Dansk landbrugs strukturudvikling siden 1950 – i internationalt perspektiv, landbo historiske tidsskrift, 2016, s. 13

⁶⁰ Jan Holm Ingemann, Strukturudvikling i dansk landbrug – overvejelser om effekt, årsager og landbrugspolitiske valg, (Aalborg, Aalborg Universitet, 1998), s. 27

9.2.1 Den teknologisk udvikling

”De teknologiske fremskridt medfødte, at man nu kan overskue at passe mark og stald uden samme omfang af ansat medhjælp”.⁶¹

Den teknologiske medhjælp steg fra 1940 til 1990 med omkring 90 pct. Traktorer, mejetærskere, malkemaskiner osv. var med til at fremme specialiserings- og stordriftsfordelene i det danske landbrug. Landbruget som industri, erkendte i løbet af 1960’erne, at man ikke kunne følge med de stigende lønninger der blev tilbudt medarbejderne i byernes industri. For at bevare sin internationale konkurrenceevne, begyndte man derfor at investere de sparede arbejds lønninger i andre indsatsfaktorer såsom maskiner, gødning og sprøjtemidler.⁶²

Derudover blev traktorerne mere effektfulde og den teknologiske udvikling for landbrugsmaskiner skød hurtigt frem, som et eksempel herpå kan vi sidestille to tidstypiske maskiner. I 1950’erne kom ”Den lille Grå” Ferguson på det danske marked, den blev en kæmpe succes og solgtes i tusindtal. Traktoren havde, efter datidens standard, en middelstørrelse motor, der kunne yde en effekt på omkring 37 hestekræfter. Dens sidestillede modpart fra 1980’erne, en masseproduceret, Massey-Ferguson 3070, med en middelstørrelse motor, kunne yde knapt 100 hestekræfter i effekt.

Denne udvikling fortsatte op gennem 1990’erne hvor motorstørrelsen for en middelstørrelse traktor, steg til 150 hestekræfter – en tredobling af effekt på kun 40 år. Dette betød imidlertid også, at salget af traktorer fra 1993 til 2000 faldt med omkring otte pct., fra ca. 130000 til 120000 stk., det danske marked havde ikke brug for denne størrelse maskinkraft. I dag (2017) er traktorsalget faldet med yderligere 25 pct. til omkring 90000 solgte traktorer.⁶³

Det danske landbrugs egen produktion af landbrugsteknologi ændrede sig tilsvarende for samme periode, bare i negativ retning. Den danske produktion havde ikke bestået af traktorer, som for eksempel det svenske, franske eller amerikanske marked. Til gengæld havde de danske producenter været gode til at lave hjælperedskaber, såsom såmaskiner, plove, rense- og tærskværker osv. Men denne industri ophører i 1980’erne. Danmarks sidste store internationale maskinfabrik,

---

⁶¹ Henrik Bolding Pedersen og Steffen Møllenberg, Landbrugsregnskaber i 100 år – 1916-2015, (København, Danmarks statistik, 2017), s. 19

⁶² Niels Kærgård og Tommy Dalgaard, Dansk landbrugs strukturudvikling siden 2. Verdenskrig, Landbohistorisk tidsskrift 2014: 1-2, s. 15

⁶³ Danmarks statistik, Bestand af traktorer fra 1993 til 2000, konsulteret den 15/4 2018, <https://www.statistikbanken.dk/BIL8>

Dronningborg Maskinfabrik, bliver i 1984 overtaget af amerikanske Massey-Ferguson og det danske landbrugseventyr ophører.

Den øgede maskinisering af det danske landbrug, der fra starten af 1980'erne overgår til højeffektive specialiserede stordriftsbrug, betød at mennesker erstattes af teknik, dette skaber forbedringer på produktiviteten og arbejdskraftproduktiviteten, men det betyder også en øget affolkning af landbrugsindustrien.⁶⁴

9.2.2 Arbejdsstyrken svinder

”Stigende afvandring er en direkte og indirekte konsekvens af ny teknologi.”⁶⁵

Før den store industrialisering i landbruget, altså før 1950, var omkring 25 pct. af den danske arbejdsstyrke ansat ved landbruget. Man startede tidligt, enten var man født på landet og indgik i arbejdet fra barnsben eller man blev sendt ud at tjene kort efter konfirmationen. Landbruget var en god forretning, hvor landbrugsvarer stod for omkring 50 pct. af den samlede danske vareeksport.⁶⁶

Fra 1980'erne er tendensen ændret, beskæftigelsen udgør nu kun omkring 5 pct. af den samlede arbejdsstyrke, i år 2000 tre pct. Landbrugseksporten daler, første, til ca. 30 pct. i 1980 og senere til ca. 15 pct. i år 2000.⁶⁷

Den før så store arbejdsstyrke af mænd, kvinder og børn med leer, grebe og bemandede tærskværker, bliver altså i stigende grad erstattet af mejetærskere og traktorer. Særligt fra 1980'ernes start går afvandringen hurtigt. På blot 10 år fra 1985 til 1995 reduceres antallet af landbrugsarbejdere med næsten 7 pct.⁶⁸

Den ny teknologi, medføre altså en kraftig affolkning, hvilket medfører en udvikling i retning af færre men større bedrifter.⁶⁹ Godt landmandskab går dermed ikke længere ud på, at kunne skabe synergier mellem forskellige driftsgrene, som for eksempel mark- og kvægbrug, i dag skal et

---

⁶⁴ Henning Otto Hansen, Dansk landbrugs strukturudvikling siden 1950 – i internationalt perspektiv, landbo historiske tidsskrift, 2016, s. 21-22

⁶⁵ Henning Otto Hansen, Landbrug i et moderne samfund, (Århus, Handelshøjskolens forlag, 2001), s. 69

⁶⁶ Jørgen Elmeskov og Carsten Zangenberg, 65 år i tal – Danmark siden 2. Verdenskrig, (København, Danmarks Statistik, 2014), s. 26

⁶⁷ De Danske Landboforeninger, En bæredygtig udvikling i landbruget, (Danmark, De danske landboforeninger, 1991), s. 22

⁶⁸ Henning Otto Hansen, Landbrug i et moderne samfund, (Århus, Handelshøjskolens forlag, 2001), s. 49

⁶⁹ Henning Otto Hansen, Landbrug i et moderne samfund, (Århus, Handelshøjskolens forlag, 2001), s. 69

landbrug styres af en effektiv virksomhedsleder, der kan vælge den mest givtige specialiseringsmulighed og dermed skabe de bedste forhold for et stordrevet landbrug.⁷⁰

9.3 Stordrift en realitet

Landbruget er i 1980'erne blevet industrialiseret, og der har, som belyst, været en afgørende strukturudvikling i retning færre, større, mere specialiserede og effektive landbrug. Væk er mange af de mindre landbrug, der enten er blevet del af et storbrug eller er blevet revet ned.

Fra 1981 til 1996 blev der nedlagt over 51000 landbrug – der er således blevet færre landbrug og landbrugere, men sammenlagt producere de en større mængde produkter.⁷¹ Markarealet er faldet med mere end 10 pct., men landbruget forvalter stadig mere end 2/3 af det danske land.⁷²

De store danske landbrug, blev så store og så effektive at landbrugsproduktion steg med ca. 5 pct. i 1980'erne og på EU-plan med ca. 15 pct.⁷³

Den øgede produktion og de nye stordrevne landbrug, betød også at landbrug overgik til store- eller mellemstore virksomheder, hvilket også satte mere fokus på den økonomiske side af landbruget. Landbrugene blev mere kapitaltunge, grundet blandt andet den ny teknologi, der i stigende grad henvendte sig til de store bedrifter, der fik størst fordel af den ny teknologi og derved fik størst fordel ved at ekspandere.⁷⁴

Den finansielle sektor fik øjnene op for det store potentiale, der lå i de nye landbrugsvirksomheder, og fik derfor en yderligere interesse i at landbrugene voksede, hvorved den finansielle sektors omsætning kunne vokse, hvilket pressede landbrugsproduktionen yderligere.⁷⁵

Dette gjorde imidlertid de store produktionstunge landbrug mere koncentrerede – både geografisk og i størrelse. Den store koncentration af stordrevne landbrug, både planteavlsbrug og dyrebrug, pressede landbrugsjorden og dermed landbrugets produktion og omsætning. Derfor begyndte man i større grad at tilføre jord og planter forskellige hjælpemidler for at kunne opretholde sin produktion.

---

⁷⁰ Niels Kærgård og Tommy Dalgaard, Dansk landbrugs strukturudvikling siden 2. Verdenskrig, Landbohistorisk tidsskrift 2014: 1-2, s. 20

⁷¹ Jan Holm Ingemann, Strukturudvikling i dansk landbrug – overvejelser om effekt, årsager og landbrugspolitiske valg, (Aalborg, Aalborg Universitet, 1998), s. 10-12

⁷² Niels Kærgård og Tommy Dalgaard, Dansk landbrugs strukturudvikling siden 2. Verdenskrig, Landbohistorisk tidsskrift 2014: 1-2, s. 9

⁷³ Henning Otto Hansen, Landbrug i et moderne samfund, (Århus, Handelshøjskolens forlag, 2001), s. 257

⁷⁴ Henning Otto Hansen, Landbrug i et moderne samfund, (Århus, Handelshøjskolens forlag, 2001), s. 71

⁷⁵ Jan Holm Ingemann, Strukturudvikling i dansk landbrug – overvejelser om effekt, årsager og landbrugspolitiske valg, (Aalborg, Aalborg Universitet, 1998), s. 68

Dette betød at man i 1980'erne, kunne måle det største gødningsforbrug og de største antal pesticidrester i den danske undergrund.

9.4 Miljøet påvirkes

Frem til 1960'erne kunne de større og mindre danske landbrug klare sig med husdyrgødning, når jorden og afgrøderne skulle tilføres ekstra næring. Men med stordriftsforholdene fra slutningen af 1970'erne og starten af 1980'erne, blev der sat yderligere fokus på den kemiske industri indenfor landbruget. Husdyrgødningen blev erstattet med kunstgødning og afgrøderne blev plejet først med flydende ammoniak, senere med pesticider.⁷⁶

Brugen af pesticider og anden form for planteværnsmidler topper i 1984 og selv om man politisk handlede hurtigt på det store forbrug og at man allerede i slutningen af 1980'erne kunne konstatere en nedgang i forbruget på 25-30 pct., så var skaden på miljøet allerede sket.⁷⁷

I perioden 1990 til 1995, viste målinger foretaget på det danske grundvand, at 10 pct. havde spor af pesticidrester.⁷⁸ Folketinget og den daværende danske firkløverregering⁷⁹ besluttede derfor allerede i 1987, at udarbejde en vandmiljøplan og indgik flere miljøpolitiske målsætninger, som både skulle reducere kvælstofsudledningen, samt reducere udledningen af fosfor.⁸⁰

Arbejdet førtes videre af diverse danske regeringer under Poul Nyrup Rasmussen, op gennem 1990'erne og sammenholdt med at EF lavede en omfattende reformpakke under Den Fælles Landbrugspolitik. Med denne forpligtigede de europæiske landmænd sig, til at udvise ansvar for miljøbeskyttelse og drive bæredygtigt landbrug, miljøpolitikken kom i større grad på dagsordenen.⁸¹

De mange nye regulativer betød imidlertid, at man politisk begyndte at regulere på landbrugets anvendelse af det åbne land og dermed i en vis udstrækning landbrugets driftsmetoder. Derved blev konsekvensen af den nye landbrugs- og miljøpolitik, at store dele af landet blev braklagt, hvilket

---

⁷⁶ Niels Kærgård og Tommy Dalgaard, Dansk landbrugs strukturudvikling siden 2. Verdenskrig, Landbohistorisk tidsskrift 2014: 1-2, s. 16

⁷⁷ De Danske Landboforeninger, En bæredygtig udvikling i landbruget, (Danmark, De danske landboforeninger, 1991), s. 9

⁷⁸ Jan Holm Ingemann, Strukturudvikling i dansk landbrug – overvejelser om effekt, årsager og landbrugspolitiske valg, (Aalborg, Aalborg Universitet, 1998), s. 37

⁷⁹ Dansk regering bestående af: Det Konservative Folkeparti, Venstre, Centrum-Demokraterne og Kristeligt Folkeparti – i perioden 1980-1988.

⁸⁰ De Danske Landboforeninger, En bæredygtig udvikling i landbruget, (Danmark, De danske landboforeninger, 1991), s. 42

⁸¹ Den Europæiske union, 50 år med den fælles landbrugspolitik, (Belgien, Den europæiske unions publikationskontor, 2012), s. 10

indirekte betød, at man politisk satte grænser for forøgelsen og produktiviteten af nogle landbrugsarealer.⁸²

Det skiftende politiske fokus fra landbrugets produktion til fokus på miljøet, betød at fokus fra den danske befolkning til dels skiftede. Danskerne var blevet sure på landbruget og beskyldte det for at ødelægge miljøet. Efterhånden som det danske samfund blev rigere og rigere, stilledes der større krav til naturen og miljøet. Danskerne ville ikke have gyllelugt på skovturen og i haven – idyllen omkring landbruget var i 1990'erne helt forsvundet.⁸³

Landbruget blev derved, fanget mellem de internationale konkurrencekrav om lave omkostninger, stordrift, specialisering osv. og de skærpede Europæiske miljøkrav. Enkelte danske landmænd fangede dog tidligt tendensen og begynder allerede i 1980'erne at omlægge deres landbrug til økologi.

9.4.1. Økologi

Dansk økologi får en langsom start, men hjælpes godt på vej af de konventionelle landbrugs konflikt med miljøet. I 1982 oprettes Den Økologiske Landbrugsskole og herefter fulgte de første autoriserede økologiske landbrug – ganske få til at starte med. Antallet af danske økologiske landbrug var i starten så lille, at De Danske Landboforeninger mente at det økologiske landbrug ”næppe ville kunne tilkæmpe sig en markedsandel, der svare til mere end 5 pct.”⁸⁴

Der var da heller ikke noget, der tydede på, at en sådan procentvis andel, ville kunne lade sig gøre. I slutningen er 1988, var der under 220 autoriserede økologiske landbrug i Danmark, et tal svarende til omkring 0,25 pct. af de samlede danske landbrugsbedrifter.

Men fra 1988 til 2000 steg dette tal næsten 16 gange, til 3466 økologiske bedrifter og udgjorde dermed over 6 pct. af de danske landbrugsbedrifter. I 2015 udgjorde de økologiske landbrugsbedrifter omkring 9 pct. af det danske landbrug og får bedre og bedre fat i den danske befolkning.⁸⁵

---

⁸² De Danske Landboforeninger, En bæredygtig udvikling i landbruget, (Danmark, De danske landboforeninger, 1991), s. 61

⁸³ Niels Kærgård og Tommy Dalgaard, Dansk landbrugs strukturudvikling siden 2. Verdenskrig, Landbohistorisk tidsskrift 2014: 1-2, s. 25

⁸⁴ De Danske Landboforeninger, En bæredygtig udvikling i landbruget, (Danmark, De danske landboforeninger, 1991), s. 40

⁸⁵ Plantedirektoratet, Statistik over økologiske jordbedrifter 2009, (Kgs. Lyngby, Kolofon, 2010), s. 2

I Danmark har der siden starten af 1990'erne været ført statskontrol med økologiske landbrug, som skal opfylde en række regler, der kontrolleres af statens plantetilsyn.⁸⁶ I slutningen af 1990'erne indfører EF forskellige landbrugsreformer og økologiske landbrug kan nu også modtage landbrugsstøtte.

9.5 Politisk indflydelse på dansk landbrug

Dansk landbrug har altid spillet en stor rolle i dansk politik. Primært fordi dansk landbrug har beskæftiget store dele af befolkningen, eksporten har været høj og derigennem har landbruget bidraget positivt til samfundsøkonomien.

Derudover har emner som fødevarer sikkerhed, primær- og sekundærproduktion og selvforsyning i høj grad, været politiske stærke emner. Særligt efter 2. Verdenskrig, hvor landbruget led et økonomisk og strukturelt knæk, blev ovenstående emner vigtige.

Fødevarer sikkerhed var der ikke meget af efter 2. Verdenskrig, der var rationering på mange varer helt frem til 1953 og den teknologiske udvikling var mere eller mindre gået i stå. Tanken om at Danmark var et selvforsynende land, led et alvorligt knæk.

Vigtigheden af at kunne brødføde befolkningen, var og er væsentlig for stabiliteten internt i et land, hvilket de danske politikere var klar over. Derfor blev det meget vigtigt for de Vesteuropæiske socialistiske lande at satse stort på selvforsyning. Derfor gik de i 1962 sammen og skabte Den Fælles Landbrugspolitik, som de fleste lande, inklusive Danmark, bygger deres landbrugspolitik på.

9.5.1 Dansk landbrugspolitik

Formålet med landbrugsloven i Danmark, har altid været at fremme en hensigtsmæssig strukturudvikling i landbruget. Det har altid været et hovedfokus, at hver enkelt ejendom opretholdes som et selvstændigt landbrug, og at ejer og bruger så vidt muligt bør være samme person. Der er derudover lagt vægt på at bevare selveje som en bærende del i dansk landbrug.⁸⁷

Sådan har det været siden liberaliseringen af dansk landbrug i 1920'erne og sådan ser landbrugsloven ud helt frem til i dag. Men efter 1973 følger dansk landbrugslovgivning stort set Den Fælles landbrugspolitik udstukket af EF.

---

⁸⁶ De Danske Landboforeninger, En bæredygtig udvikling i landbruget, (Danmark, De danske landboforeninger, 1991), s. 34

⁸⁷ Henning Otto Hansen, Landbrug i et moderne samfund, (Århus, Handelshøjskolens forlag, 2001), s. 73

9.5.2 Den fælles landbrugspolitik skabes

Den Fælles Landbrugspolitik, bygger egentlig på Romtraktatens artikel 39, der blev underskrevet i 1957. Men Den Fælles Landbrugspolitik bliver først vedtaget i 1962:

Den Fælles landbrugspolitik

- 1) At forøge landbrugets produktivitet ved fremme af den tekniske udvikling, ved rationalisering af landbrugsproduktionen og ved den bedst mulige anvendelse produktionsfaktorerne, især arbejdskraften
- 2) Herigennem at sikre landbrugsbefolkningen en rimelig levestandard, især ved en forhøjelse af de individuelle indkomster for de i landbruget beskæftigede personer.
- 3) At stabilisere markederne
- 4) At sikre forsyningen
- 5) At sikre forbrugerne rimelige priser på landbrugsvarer⁸⁸

Denne reform eller politik, var i høj grad med til at øge produktionen og derigennem også den stordrift, der var med til, at bidrage til landbrugets specialisering. Ideen med at forøge produktionen, samtidig med at man økonomisk gav støtte, for at sikre priserne på landbrugsvarer, virkede.

Allerede i starten af 1984 havde man nået målet, Europa var verdens største eksportør af landbrugsvarer med omkring 18 pct. af produktionsværdien.⁸⁹

9.5.3 Reformerne virker – alt for godt

Den Fælles Landbrugspolitik fungerede i 1970'erne og 1980'erne godt. Landbruget var produktivt, der produceredes store mængder landbrugsvarer og overskuddet af fødevarer lagres i Den Europæiske Fødevarerbank.⁹⁰

---

⁸⁸ A. Gilbert, Tyve års EF-landbrug, (Bruxelles, Kontoret for de europæiske fællesskabers officielle publikationer, 1987), s. 18

⁸⁹ A. Gilbert, Tyve års EF-landbrug, (Bruxelles, Kontoret for de europæiske fællesskabers officielle publikationer, 1987), s. 44

⁹⁰ Den Europæiske Union, 50 år med Den Fælles Landbrugspolitik, (Belgien, Den Europæiske Unions publikationskontor, 2012), s. 3

Men i 1984 blev Den Fælles Landbrugspolitik offer for sin egen succes. Bedrifterne blev så effektive, at der produceres flere fødevarer end nødvendigt. Overskuddet oplagres og medførte fødevarerbjerge.⁹¹

Resultatet blev et dyrt og politisk pinligt overskud, hvilket betød at der blev introduceret foranstaltninger, der skulle tilpasse produktionsniveauet efter efterspørgslen på markedet. I 1984 blev der således introduceret mejerikvoter, i 1987 kom Brundtlandrapporten der satte fokus på bæredygtighed i landbruget – herunder miljøpleje og øget fokus på landbrugernes uddannelse og i 1992 kom så MacSherryreformen.⁹²

9.5.4 MacSherryreformen

EFs landbrugspolitik havde frem til 1990'erne været baseret på markedsordninger, hvor man blandt andet gennem prisgarantier havde understøttet produktionen. Landbrugsstøtten var koblet op på produktionen, som havde givet incitament til at øge stordrift og specialisering. Men i 1992 ændrede EF målsætningen på det landbrugspolitiske område og støtteordningerne overgik fra en markedsstøtteordning til en producentstøtteordning.

De nye målsætninger bliver samlet under MacSherryreformen som derudover lyder:

- 1) Fastholde et tilstrækkeligt antal landmænd
- 2) Beskytte miljøet – Landmanden skal udfylde to hovedfunktioner. Dels skal landmanden producere, dels skal han fungere som vogter af miljøet
- 3) Fokus på bedre markedsbalance – blandt andet styring af produktionen
- 4) Prispolitik og mængdebegrænsning skal spille en større rolle
- 5) Aktivitet på verdensmarkedet
- 6) Bedre fordeling af støtte mellem landmænd og mellem regioner
- 7) Sikre landmandens indkomst⁹³

De nye målsætninger betød blandt andet, at man op gennem 1990'erne fik øget fokus på landbrugspolitiske udbudsbegrænsninger såsom kvoter, tvungen braklægning, produktionskvoter

---

⁹¹ Europa-kommissionen, indblik i EU-politik: landbrug, (Bietlot, Den europæiske unions publikationskontor, 2017), s. 5

⁹² Den Europæiske Union, 50 år med Den Fælles Landbrugspolitik, (Belgien, Den Europæiske Unions publikationskontor, 2012), s. 7

⁹³ Henning Otto Hansen, Landbrug i et moderne samfund, (Århus, Handelshøjskolens forlag, 2001), s. 258-262

osv. tanken var, at når landmændene fik lavere pris for produkterne, så ville de have mindre økonomisk incitament til at opnå større mængdemæssigt udbytte, for dermed at formindske incitamentet til stordrift og dermed mindske incitamentet til at bruge kunstgødning og kemiske sprøjtemidler – og derved skåne miljøet.⁹⁴

Men det betød også, at der kom et tiltrængt fokus på landmændenes uddannelse, eller mangel på samme, det viste sig nemlig at omkring 50 pct. af nye landmænd ikke havde den tilstrækkelige uddannelse, til at kunne udføre jobbet som landmand og dermed ikke kunne opfylde den målsætning som MacSherryreformen lagde op til, at de skulle kunne.⁹⁵

I de kommende 10 år ville det politiske fokus på uddannelse, bæredygtighed og miljø stige og i 1999 bliver MacSherryreformen udbygget yderligere.

9.5.5 Agenda 2000 og Bæredygtigt landbrug

I 1999 udbygges Den Fælles Landbrugspolitik med Agenda 2000-planen. Denne plan ændrer endnu engang støtteordningen for landbruget, denne gang fra en producentstøtteordning til en miljøstøtteordning. Derudover lyder målsætningen for Agenda 2000-planen:

- 1) Miljøbetings støtteordning
- 2) Favorisering af mindre landbrug gennem blandt andet fritagelse for tvungen braklægning
- 3) Forsøg på at fastholde landbrugere i faget
- 4) investerings- og etableringsstøtte
- 5) Støtte til efteruddannelse
- 6) Tilskud til jordbrug i ugunstigt stillede områder⁹⁶

Landbrugets tidligere fokus på stordrift og produktion blev dermed yderligere formindsket, og bæredygtighed blev opprioriteret. Derudover blev landbrugets vigtighed for EF segmenteret og

---

⁹⁴ Henrik Bolding Pedersen og Steffen Møllenberg, Landbrugsregnskaber i 100 år – 1916-2015, (København, Danmarks statistik, 2017), s. 18

⁹⁵ A. Gilbert, Tyve års EF-landbrug, (Bruxelles, Kontoret for de europæiske fællesskabers officielle publikationer, 1987), s. 64

⁹⁶ Henning Otto Hansen, Landbrug i et moderne samfund, (Århus, Handelshøjskolens forlag, 2001), s. 267

landbrugerne fik støtte til efteruddannelse. Europa er fortsat et landbrugskontinent og landbruget fastholdes som et vigtigt fokusområde.

9.6 Globalisering

Med Danmarks optagelse i EF i 1973, fik de danske landmænd fri adgang til udenlandske markeder. Dette sammenholdt med Den Fælles Landbrugspolitikks støtteordninger til eksporterede varer til tredjeverdenslande, da steg den danske landbrugseksport fra 1970'erne kraftigt.⁹⁷

Den danske landbrugseksport blev så stor, at Danmark i 1994, var det mest eksporterende land i forhold til fødevarer, med en nettoeksport pr. landmand på 50 pct.⁹⁸

Globaliseringen i den danske landbrugssektor, afspejles i høj grad af den, i 1980'erne og 1990'erne, stigende afsætning til eksportmarkeder som Japan, Mellemøsten og USA, hvor eksportandelen udgjorde omkring 30 pct. af den samlede eksport af landbrugs- og fødevarer.⁹⁹

Men globaliseringen af landbruget handler ikke kun om landbrugseksport, det handler også om udflytning af produktion, ansættelse af landbrugsmedarbejder fra for eksempel Østeuropa og investering af udenlandske datterselskaber.

10.0 Dansk landbrugshistorie på museum i historisk perspektiv

I dette afsnit, vil jeg belyse landbrugsmuseernes historiske udviklingen, samt udviklingen af hvordan landbrugsgenstande bliver brugt i formidling, samling og bevaring set i et historisk perspektiv. Dette for at belyse den forskel, der er i museernes brug af historien indtil 1980.

De fleste voksne danskere skal ikke mere end én eller to generationer tilbage i deres stamtræ, for at finde familiemedlemmer der enten var beskæftiget i landbruget eller havde arbejde i eller omkring landbruget. Det er måske derfor, at de fleste museer i Danmark, har haft som kerneopgave at formidle netop denne del af vores fælles kulturhistorie.

Interessen for at kende sine forfædres historie og livsvilkår har eksisteret siden midten af 1600'tallet, hvor både naturforsker Ole Worm og Kong Frederik den 3. oprettede studiesamlinger eller i Kong Frederik den 3.s tilfælde kongelige kunstsamlinger, hvilket blev den spæde start på det danske museumsvesen. De to samlinger blev slået sammen i 1655 og fungerede som landets eneste museum indtil midten af 1700'tallet, hvor blandt andet Den Kongelige Mønt- og Medaljesamlingen

---

⁹⁷ Landbrugsrådet, Dansk landbrug og globalisering, (København, Landbrugsrådet, 1999), s. 16

⁹⁸ Landbrugsrådet, Dansk landbrug og globalisering, (København, Landbrugsrådet, 1999), s. 15

⁹⁹ Landbrugsrådet, Dansk landbrug og globalisering, (København, Landbrugsrådet, 1999), s. 19

blev etableret i 1780 og Det Kongelige Danske Landhusholdningsselskabs Modelsamling blev etableret i 1769.¹⁰⁰

10.1 Landbrugsmuseets spæde start

Det første rigtig danske landbrugsmuseum, var Det Kongelige Danske Landhusholdningsselskabs Modelsamling, der blev grundlagt i 1769 og havde til huse i Prinsens Palæ. Museet bestod hovedsageligt af omkring 60 modeller af landbrugsredskaber. Selve udstillingen var for sin tid, helt almindelig, modellerne lå på rad og række på en hylde hvor man så lod dem præsentere. Den udstillingsform som Ole Strandgaard og Per-Uno Ågren, jf. afsnit 5.6, kalder ”den systematiske udstilling”. Formidlingen var sparsom, selskabets sekretær lod af og til modellerne fremvise, hvortil han knyttede kommentarer til deres brug.¹⁰¹

Det Kongelige Danske Landhusholdningsselskabs Modelsamling, var det eneste af sin slags frem til midten af 1800'tallet, hvor små og mellemstore folke-, almue- og bymuseer dukkede op over hele landet. Dette skete som en del af blandt andet højskolebevægelsen. Museerne havde til sigte at danne og oplyse danskerne i provinsen og blev ofte stiftet på privat initiativ.

10.2 Højskolernes rolle

Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole blev oprettet i 1856, og i årtierne efter Landbohøjskoles oprettelse fulgte oprettelsen af flere landbrugsskoler rundt om i landet. Skolerne havde det sigte at give landets bønder en uddannelse, som de kunne bruge i deres hverdag. Hovedfagene var skrivning, regning, historie og til forskel fra landets øvrige højskoler fag som: kemi, planteavl, mekanisklære og gødningslære.

Højskolerne var med til at give almuestanden en bevidsthed om, at det var vigtigt at deres egen kultur blev bevaret og dokumenteret, hvilket blev bakket op af, at bønderne i stigende grad var bevidste om, at deres industri var under kraftig forandring. Derfor dukker der fra 1870'erne flere danske landbrugsmuseer og frilandsmuseer op rundt om i landet.

10.3 De danske landbrugsmuseer

Det første danske landbrugsmuseum blev grundlagt ved siden af Lyngby Landbrugsskole, af Jørgen Carl la Cour i 1889, under navnet, Dansk Landbrugsmuseum. Museet blev etableret i kølvandet på

---

¹⁰⁰ Bo Strandgaard, Museumsbogen (Danmark, Forlaget Hikuin, 2010) S. 26-27

¹⁰¹ Jens Aage Søndergaard og Peter Bavnhøj, De danske landbrugsmuseer – deres historie og fremtidsudsigter, Landbohistorisk tidsskrift 2004:2, s. 10

Den Nordiske Kunst-, Industri- og Landbrugsudstilling, der blev afholdt i 1888 som en markering af 100-året for stavnsbåndets ophævelse.

Det var landbrugsgenstandene fra denne udstilling, der sammen med Det Kongelige Danske Landhusholdningsselskabs Modelsamling, blev grundlaget for Dansk Landbrugsmuseums samling – i alt var der tale om omkring 400 genstande.

I 1905 udvides Dansk Landbrugsmuseum med tre filialer, én på Fyn ved byen Dalum og to i Jylland ved byerne Malling og Ladelund. I 1969 bliver forholdene for Dansk Landbrugsmuseum for små og museet flytter til dettes nuværende placering ved Gammel Estrup, på Djursland. Disse pladsproblemer skyldes blandt andet at naboen Frilandsmuseet blev for stort.¹⁰²

Frilandsmuseet, ved Lyngby, blev grundlagt i 1897 efter ide af Bernhard Olsen, der i flere årtier før, havde forsøgt at få oprettet et bygningsmuseum i Kongens Have i København. Den oprindelige ide med Frilandsmuseet var, at det sammen med Dansk Landbrugsmuseum, skulle være én enhed, men denne ide var nationalmuseets direktør Sofus Müller, ikke tilhænger af og derfor blev det i stedet for en fællesinstitution til et årelangt samarbejde mellem de to museer.¹⁰³

I årtierne efter de store landbrugsmuseer i Lyngby var blevet oprettet fulgte mange nye museer med landbruget som hovedfokus. Det første kom allerede i 1892, hvor Jens Andersen Trøstrup åbnede Herning Museum, herefter fulgte Amagermuseet i 1901, Samsø Museumsforening i 1910, Glud Museum i 1912, Haderslev Museum i 1915, Vestfyns Hjemstavnsgård ved Gummerup og Frilandsmuseet Hjerl Hede i 1930 osv. Alle med det formål at formidle og udstille dansk landbrugshistorie, enten som frilands-, bygnings- eller landbrugsmuseer.¹⁰⁴

10.4 Indsamling af genstande

Indsamlingen på de danske museer, har ændret sig meget over de sidste godt 360 år. De fleste museer er oprettet på baggrund af en lokal samlers samling, hvilket gælder for såvel kongelige samlinger, almue og bymuseers samlinger, hvilket vil sige at man er startet med en base på et par hundrede genstande.

---

¹⁰² Jens Aage Søndergaard og Peter Bavnhøj, De danske landbrugsmuseer – deres historie og fremtidsudsigter, Landbohistorisk tidsskrift 2004:2, s. 15-19

¹⁰³ Holger Rasmussen, Bernhard Olsen og Frilandsmuseet, i Mette Skougaard og Jesper Herbert Nielsen, Bondegård og Museum – Frilandsmuseet teori og praksis, (Lyngby, Landbohistorisk selskab, 1998), s. 70-71

¹⁰⁴ Jens Aage Søndergaard og Peter Bavnhøj, De danske landbrugsmuseer – deres historie og fremtidsudsigter, Landbohistorisk tidsskrift 2004:2, s. 20-23

Museerne har herefter udbygget sine samlinger, hvilket i høj grad er sket, gennem det der kaldes en passiv indsamling, hvilket vil sige at museerne modtager genstande, som bliver givet til dem.

Indsamling er altså på baggrund af en indsamlingspolitik hvor museerne, indtil for ganske nyligt, har været ukritiske modtager af genstande.¹⁰⁵

Dette har betydet, at specielt de danske landbrugsmuseer, har haft kæmpe store samlinger, som man ofte ikke, på en hensigtsmæssig måde, har haft plads til at opmagasinere.

Senere, omkring 1970'erne, udbredte der sig en opfattelse af, at indsamling og forskning burde hænge sammen. Tanken var, at indsamling og forskning ikke burde være to adskilte genre, men derimod var to sider af en omfattende undersøgelsesvirksomheder.¹⁰⁶

På denne måde, overgår de fleste museer, fra den passive indsamling, til den bevidste indsamling eller aktive indsamling, hvilket betyder, at det i højere grad er museerne der styrer aktiviteten, således at indsamling af genstande kan være med til at skabe den fornødne synergi mellem den ny genstand og de i udstillingen eksisterende genstand.¹⁰⁷

10.4.1 Indsamlingsnetværk

For at strukturere og fremhæve de bedste og flotteste genstande til landbrugsmuseernes udstillinger, er der over flere omgange, og med blandet succes, forsøgt at indgå forskellige indsamlernetværk. Det første blev oprettet i slutningen af 1880'erne. Det var et indsamlernetværk, der blev etableret for, at man kunne forøge de omkring 400 genstande, man på daværende tidspunkt havde på Landbrugsmuseet. Genstandene blev hentet til Landbrugsmuseet fra hele landet, men det var genstande fra lokalområdet i Lyngby der fortsat, dominerede samlingen.¹⁰⁸

Et andet stort forsøg på at skabe et samlingsnetværk, var et Nordjysk samlingsfællesskab for de nordjyske museer, der blev oprettet i slutningen af 1970'erne. Her blev samtlige nordjyske museer inddelt efter ansvarsområde – her fik blandt andre Hjørring Museum ansvar for at indsamle, registrere og forske i Vendsyssels landbrugshistorie. Men som det også gjorde sig gældende for

---

¹⁰⁵ Bo Strandgaard, Museumsbogen (Danmark, Forlaget Hikuin, 2010) S. 92

¹⁰⁶ Lene Otto, Etnologien, kulturhistorien og folkemuseerne. I Dam Christensen et al. (2004) Museernes historie og teori. Museologisk skriftserie, s. 13

¹⁰⁷ Bo Strandgaard, Museumsbogen (Danmark, Forlaget Hikuin, 2010) S. 93

¹⁰⁸ Jens Aage Søndergaard og Peter Bavnhøj, De danske landbrugsmuseer – deres historie og fremtidsudsigter, Landbohistorisk tidsskrift 2004:2, s. 16

Dansk Landbrugsmuseum 70 år tidligere, havde også de nordjyske museer tendens til at prioritere indsamling og registrering for eget område og negligere resten af Amtet.¹⁰⁹

Af nyere tiltag, kan for eksempel nævnes et forsøg gjort i Region Sjælland, der mindede meget om det nordjyske, bare 30 år senere eller et landsdækkende samlingsfællesskab forsøgt indgået i fjor.

10.4.2 Magasinplads

Som alle andre museer, har landbrugsmuseerne i Danmark, altid haft problemer med at have magasinplads nok til alle sine genstande.

Men præcis for Dansk Landbrugsmuseums vedkommende, så har manglende magasinplads været et problem siden opstarten i 1889. Problemet var, at man havde oprettet filialer tre steder i provinsen, men man havde, som tidligere beskrevet, også oprettet et indsamlernetværk, hvilket betød at man fik mange flere genstande ind på museet, end man tidligere havde gjort.

Problemet med de mange landbrugsredskaber og landbrugsgenstande, er at de fylder meget også mere end andre af museernes indsamlede genstande, hvilket i praksis har betydet at for eksempel Dansk Landbrugsmuseum har været nødsaget til, hvert tiende år siden 1969, at udvide museets magasinafsnit, hvilket er både bekosteligt og ressourcekrævende.¹¹⁰

10.5 Formidling på landbrugsmuseerne

Som tidligere nævnt, var formidlingen af landbrugsgenstande allerede en vigtig del af museets arbejde under Det Kongelige Danske Landhusholdningsselskabs Modelsamlings tid i midten af 1700'tallet. Formidlingen spillede dog ingen stor rolle, men der var da ansat en sekretær, til at vise interesserede og oplyste personer rundt i modelsamlingen. Udstillingerne var opsat i en videnskabelig orden, en orden der repræsenterede typologi og viden – det var genstanden og ikke historien der var i fokus.

Denne praksis fortsatte op gennem første halvdel af 1800'tallet. Der blev lavet udstillinger for det bedre borgerskab, udstillingerne forsøgte at skildre almuebefolkningens livsform som kulturens rødder, det var altså vigtigt at fokusere på det nationale og den sociale sammenhængskraft.¹¹¹

---

¹⁰⁹ Museumsrådet for Nordjyllands amt, Nordjyske museer 1978-1981, (Nordjylland, 1977), s. 57

¹¹⁰ Jens Aage Søndergaard og Peter Bavnhøj, De danske landbrugsmuseer – deres historie og fremtidsudsigter, Landbohistorisk tidsskrift 2004:2, s. 19

¹¹¹ Lene Otto, Etnologien, kulturhistorien og folkemuseerne. I Dam Christensen et al. (2004) Museernes historie og teori. Museologisk skriftserie, s. 10

Omkring 1850'erne da de store verdensudstillinger fik rigtig fat, blev også formidling og udstillingspraksis for alvor blev populært. Ved verdensudstillingen 1867 i Paris, deltog Bernhard Olsen, den senere idemand bag Frilandsmuseet, for første gang i en verdensudstilling og her så han for første gang en fuldt udstyret og udstillet bondestue, og fik for første gang ideen om at det er sådan et folkemuseum skal præsentere sine genstande og formidling.¹¹²

Bernhard Olsen brugte de efterfølgende 10 år, inden han vendte tilbage til Verdensudstillingen i 1878 på at udtænke sin nye ide. I 1878 bliver han atter overvældet, her så han blandt andet den svenske "Panoramaer"-udstilling, opført af Artur Hazelius fra Nordiska Museet i Stockholm. Artur Hazelius og Bernhard Olsen brugte det meste af verdensudstillingen i Paris til at diskutere museumsideer, udstillinger og formidlingspraksis.¹¹³

Nordiska museet var på dette tidspunkt, et af de vigtigste museer i Europa og blandt de tidligste eksempler på et museum, hvor folkekulturen var sat i fokus.¹¹⁴ I dag har Nordiska Museet stadig fokus på folkekultur, herunder landbrug, men som på de danske museer er dette emne blevet nedprioriteret siden 1980'erne.

Bernhard Olsen tager mange af sine nyfundne ideer med hjem til Danmark. Det er ideer om, at fortællingen skal være i fokus, genstandene skal understøtte det fortalte og at det er det fyldige billede som skal udstilles på museerne.

Men hjemme i Danmark er man ikke klar til denne slags nytænkning. På Nationalmuseet sidder direktør Sofus Müller og han er ikke klar til den nye udstillingsbaserede formidling, han holder fast i den gamle tankegang, om at genstande skal beskues, studeres og forstås. Derfor bliver det første Frilandsmuseum heller ikke helt efter Bernhard Olsens ønske, men en sammensmeltning af de to stile, mellem videnskab og underholdning.¹¹⁵

Det er først fra 1950'erne til 1970'erne, at den danske museumsverden for alvor begynder at benytte sig af interiør- eller tableaubaserede udstillingstyper, som Bernhard Olsen havde ønsket sig det. Det er nu tanken, at kulturen skal belyses som helhed, museerne skal helst skabe synergieffekter

---

¹¹² Lene Otto, Etnologien, kulturhistorien og folkemuseerne. I Dam Christensen et al. (2004) Museernes historie og teori. Museologisk skriftserie, s. 11

¹¹³ Holger Rasmussen, Bernhard Olsen og Frilandsmuseet, i Mette Skougaard og Jesper Herbert Nielsen, Bondegård og Museum – Frilandsmuseet teori og praksis, (Lyngby, Landbohistorisk selskab, 1998), s. 67

¹¹⁴ Jens Aage Søndergaard og Peter Bavnhøj, De danske landbrugsmuseer – deres historie og fremtidsudsigter, Landbohistorisk tidsskrift 2004:2, s. 10

¹¹⁵ Lene Otto, Etnologien, kulturhistorien og folkemuseerne. I Dam Christensen et al. (2004) Museernes historie og teori. Museologisk skriftserie, s. 10

mellem udstillingerne, samt at forskning, indsamling og udstilling ikke er adskilte men tre sider af samme sag.

11.0 Analyse af danske museers holdning til indsamling og formidling af nyere tids landbrugshistorie

Denne analyse bygger på seks statslige- og statsanerkendte museers holdninger til indsamling og formidling af moderne tids landbrugsgenstande og historie. Museerne er fordelt geografisk over hele landet og har alle, enten i deres visioner, arbejdsgrundlag eller i anden strategi, landbrug som en del af deres fokusområde.

11.1 Indsamling

Indsamling af landbrugsgenstande, har været meget sparsom siden 1980'erne, dette er tydeligt belyst i Slots- og Kulturstyrelsens rapport "Kortlægning af de landbrugshistoriske samlinger på de kulturhistoriske museer" fra 2014, men det bliver også helt tydeligt, hvis man besøger "Museernes Samlinger" – en webbaseret database, på linje med museernes egen interne og nationale fællessamlingsdatabase REGIN.

Her kan man se, at kun tre pct. af de traktorer, der står på de danske museumsmagasiner, er fra 1980 eller nyere. Samme mønster gør sig gældende, hvis man kigger på plove, hvor en pct. er fra 1980 eller nyere eller mejetærskere, hvor nyere modeller ligeledes kun udgøre en pct. af den samlede beholdning.¹¹⁶

En af grundene til, at det danske landbrug får en mindre rolle i indsamlingen på de danske museer, er i nogen grad fordi landbruget fylder mindre og mindre for det moderne menneske. En anden grund er at indsamlingen af landbrugsgenstande måske har fyldt alt for meget tidligere. Særligt de mindre statsanerkendte danske museer, har svært ved at overskue de nye og større landbrugsgenstande, fordi de allerede har et meget stort antal af andre landbrugsgenstande.¹¹⁷

For det tredje, er museerne ikke for alvor kommet i gang med at indsamle, særligt landbrugsgenstande, aktivt. Flere mindre museer tager kun stilling til det de bliver tilbudt, hvorefter de vurderer om de kan bruge genstandene – man har altså i høj grad ført en passiv indsamlingsstrategi, også i nyere tid.¹¹⁸

---

¹¹⁶ Bilag 2 – statistik over moderne landbrugsredskaber på danske museer.

¹¹⁷ Bilag 3: Interview med Christian Ringskou – Ringkøbing-Skjern Museum, s. 4

¹¹⁸ Bilag 4: Interview med Christina Folke Ax – Frilandsmuseet, s. 9

Enkelte museer har den mening, i forhold til passiv indsamling, at ved at lade tilfældighedernes spil råde ind imellem, for så at forsøge at styre indsamlingen lidt, så kan det faktisk være en ligeså god indsamling, som en decideret aktiv indsamling. Museerne kan alligevel ikke forudse, hvad det er fremtidige museumsprofessionelle vil udstille.¹¹⁹

Hvilket der kan være nogen sandhed i, men denne holdning strider imod Slots- og Kulturstyrelsens forventning og museernes forpligtigelse i forhold til museumsloven, hvor museernes statstilskud forudsætter en forskningsbaseret indsamling og formidling.

Hos andre museer, har man valgt at lave en indsamlingsstrategi, der fokuserer meget lidt på landbrug, på trods af at de arbejder med det som fokusområde. Her har museerne i stedet valgt at fokusere på indsamling af dokumentation som primær indsamlingsmetode.¹²⁰

Andre er helt stoppet med at indsamle og registrere landbrugsgenstande til deres museer, men fokuserer i langt højere grad, på at indsamle rekvisitter eller indsamle til studiesamlinger – altså indsamlede genstande, der ikke bliver registreret på museet og dermed ikke indgår i bevaringsarbejde, men kun skal indgå i formidling.¹²¹

Men selvom det umiddelbart virker som en god ide at indsamle dokumentation i stedet for at fokusere på den fysiske indsamling, eller indsamle til studiesamlinger så man undgå bevarings- og registreringspligten, mener de fleste museer, at man trods alt stadig har brug for at have muligheden, for at tage en fysisk enhed ind i museets udstilling.¹²²

Men indsamling af fysiske genstande giver som udgangspunkt to problemer. Det ene er det indhentningsarbejde, som museerne altid lider under. Museerne bestræber sig i høj grad på, ikke at være mere end én dag bagefter i deres indsamling, men i virkeligheden er de ofte 50 år bagefter.¹²³

Her er problemet i høj grad, at det er svært at tænke forud.¹²⁴ Det andet store problem er pladsmangel eller mangel på magasinplads.

---

¹¹⁹ Bilag 3: Interview med Christian Ringskou – Ringkøbing-Skjern Museum, s. 12

¹²⁰ Bilag 5: Interview med Lene Tønder Buur – Museum Lolland-Falster, s. 2

¹²¹ Bilag 4: Interview med Christina Folke Ax – Frilandsmuseet, s. 4

¹²² Bilag 6: Interview med Jens Aage Søndergaard – Det Grønne Museum, s. 10

¹²³ Bilag 6: Interview med Jens Aage Søndergaard – Det Grønne Museum, s. 10

¹²⁴ Bilag 4: Interview med Christina Folke Ax – Frilandsmuseet, s. 12

11.1.1 Magasinplads

”Størrelse må aldrig blive et kriterie for udskillelse eller indsamling af genstande [...] Selv om en museal genstand er stor og besværlig skal vi stadig indsamle den” Camilla Mordhorst, vicedirektør Nationalmuseet¹²⁵

Et af de helt store problemer museerne har omkring indsamling af landbrugsgenstande, er problemet med manglende magasinplads, derfor er det også kun en principiel enighed der møder Camilla Mordhorsts ovenstående kommentar. Det skal i princippet være genstandens relevans, dens formidlings- og forskningsmæssige relevans, der skal bestemme dennes indlemmelse i museets samling.¹²⁶

Problemet med ovenstående udtalelse er, at det er de færreste mindre statsanerkendte museer der kan håndtere store og besværlige museumsgenstande. Men der er dog enighed om, at denne udfordring må tackles på bedst mulig måde, men at de fleste museer alligevel vil tænke to gange, hvis størrelsen på en genstand er for besværlig at håndtere.¹²⁷

Derfor ville mange museer overveje hvordan, man kan bevare genstanden på anden vis, enten ved fotodokumentation, beskrivelse, eller ved at indsamle andet omkring genstandene for eksempel modeller, tegninger, interview. Simplethen fordi store genstande bliver for omkostningsfyldte at bevare.¹²⁸

På trods af dette er der dog bred enighed om, at det optimale ville være hvis museerne havde store, forsvarlige, klimaregulerede magasiner til rådighed.¹²⁹ Men dette er end ikke en luksus, som det danske statslige landbrugsmuseums, Det Grønne Museum, er i besiddelse af.

Her forsøgte man for år tilbage at opstille et regnestykke for, hvor meget magasinplads man havde brug for, for at kunne fremvise et repræsentativt udvalg af landbrugsgenstande, så som deres status som statsligt museum foreskriver. Her kom man frem til, at de ville få et behov for lagerplads svarende til 3-5000 kvadratmeter pr. 10 år, hvilket ville lægge museet helt urimeligt meget til økonomisk byrde.¹³⁰

---

¹²⁵ Camilla Mordhorst, Genstandes museale værdi, ODM temadag: Samlingsgennemgang og deaccession på de danske museer, 8. marts 2018

¹²⁶ Bilag 7: Interview med Lola Wøhlk Hansen – Glud Museum, s. 8

¹²⁷ Bilag 3: Interview med Christian Ringskou – Ringkøbing-Skjern museum, s. 9

¹²⁸ Bilag 8: Interview med Signe Stidsing Hansen – Vendsyssel Historiske Museum, s. 8

¹²⁹ Bilag 3: Interview med Christian Ringskou – Ringkøbing-Skjern museum, s. 4

¹³⁰ Bilag 6: Interview med Jens Aage Søndergaard – Det Grønne Museum, s. 2

Alternativt til disse omkostningstunge magasiner, kunne ét løsningsforslag være kassation eller udskillelse, på den måde ville museerne kunne formindske deres ”gamle” landbrugssamling, for at få plads til nyt. Men denne løsning er der ikke mange museer der bryder sig om, hvilket der er flere grunde til. Den ene er fordi man ikke vil overrule sine forgængere. Den anden fordi at den tidligere indsamling også er en slags ideologisk dokumentation af museernes egen historie – forstået på den måde, at den passive indsamling og de store samlinger, er en del af museernes egen historie og udvikling.¹³¹

En anden løsning på problemet med magasinerne, kunne være at museerne udskilte nogle af genstandene til studiesamlinger eller formidling og at genstandene bliver brugt som rekvisitter i stedet.

11.1.2 Rekvisitter og studiesamlinger

Mange museer er begyndt enten at indsamle landbrugsgenstande til rekvisitter eller udskille dem fra en eksisterende samling til en studie- eller formidlingsamling. Dette gøres for at kunne bruge genstandene til hands-on-formidling.¹³²

Enkelte museer er gået så langt, at de har udskilt hele museumssamlinger til formidlingsbrug, hvilket vil sige, at man ingen registrerede genstande har på museet og derved heller ingen bevaringspligt har og man kan bruge genstandene som man vil.¹³³

Dette er dog ikke nogen let proces. For at kunne udskille hele samlinger til formidling, skal hele udskillelsen godkendes af Slots- og Kulturstyrelsen, der hvert år modtager lange lister med genstande, som museer forespørger om udskillelse på. Hele grundlaget for en udskillelse, beror på vurderinger ned på niveau af den enkelte genstand. Listerne skal påføres museumsnummer, proveniens, og en begrundelse for ønsket om udskillelse.¹³⁴

Når det så er sagt, er det en praksis som Slots- og Kulturstyrelsen og Det Grønne Museum er begyndt at opfordre mange af de mindre museer til at benytte, blandt andet fordi det frigør ressourcer for det enkelte museum, eller i de tilfælde hvor det enkelte museum, ikke har været i stand til at bevare den pågældende genstand optimalt.¹³⁵

---

¹³¹ Bilag 3: Interview med Christian Ringskou – Ringkøbing-Skjern museum, s. 4

¹³² Bilag 7: Interview med Lola Wøhlk Hansen – Glud Museum, s. 10

¹³³ Bilag 8: Interview med Signe Stidsing Hansen – Vendsyssel Historiske Museum, s. 1

¹³⁴ Bilag 9: Interview med Hans-Henrik Landert – Slots- og Kulturstyrelsen, s. 8

¹³⁵ Bilag 6: Interview med Jens Aage Søndergaard – Det Grønne Museum, s. 8

Dette har så betydet, at genstanden har fået et nyt liv på museet, fordi den har kunne indgå i en ny funktion på museet, nemlig som en del af formidlingen. På enkelte museer, har man sågar gjort det, at man har ladet genstanden fortsætte med at indgå i udstillingen som en museumsgenstand som besøgende har haft mulighed for at røre ved.¹³⁶

Problemet ved at lade genstandene overgå til rekvisitter og lade dem udskille fra museumsloven er, at museet ikke længere har nogen registrerings- eller bevaringspligt på genstandene, hvilket groft sagt vil sige at næste stop er lossepladsen.

Problemet er ikke så meget at genstandene bliver slidt op i formidlingen, for det giver trods alt genstandene liv i en periode. Problemet er nærmere at, museerne ikke bliver tilbudt nye genstande, der kan stå i stedet for eller som kan repræsentere en mere moderne landbrugssamling.

Sharon Macdonald pointerer, jf. Afsnit 5.1, at indsamling, uanset om det er rekvisitter eller museumsgenstande, er fyldt med dilemmaer som for eksempel at museerne nemt kan kompromittere forholdet til giverne ved ikke at kunne tage imod eller opbevare de givne genstande på en hensigtsmæssig måde. Hvilket vil sige, at hvis giverne føler at museerne bryder den sociale kontrakt der er mellem giver og institution for eksempel ved ikke at passe på genstandene, lader dem udskille eller siger nej for ofte, så stopper tilbuddene med at komme.

Giverne udebliver simpelthen fra museerne, hvilket til dels kan tilskrives, at mere moderne genstande endnu ikke er udgået samfundets værdikæde for brugsgenstande.

11.1.3 Genstande i samfundets værdikæde

En af museernes helt store udfordringer med indsamling af moderne landbrugsredskaber er, at de ikke længere finder vej til museerne på egen hånd, altså museerne kan ikke længere sætte deres lid til den passive indsamling, de er nødsaget til at være aktive og opsøgende i deres indsamling.

Problemet er, at mange af de moderne landbrugsgenstande endnu ikke er udgået af den samfundsmæssige værdikæde – museumsgenstandene er så at sige stadig salgbare varer, som samfundets borgere stadig kan få penge for, hvilket placere museerne i en værdikæde lige under Lauritz.com.¹³⁷

---

¹³⁶ Bilag 7: Interview med Lola Wøhlk Hansen – Glud Museum, s. 10

¹³⁷ Bilag 4: Interview med Christina Folke Ax – Frilandsmuseet s. 8

Denne effekt skriver Lene Floris og Annette Vasstrøm, jf. afsnit 5.2, blandt andet om. De skriver at tidligere havde de indsamlede museumsgenstande en nulværdi for samfundet. Museerne kunne herefter konvertere genstandene til at blive en del af samfundets symbolske kapital: Kulturarv.

Problemet opstår særligt med industriens genstande, herunder landbrugsgenstande, for når genstandene har tjent deres formål på de danske landbrug, og førhen var endt på museerne, bliver de i dag solgt videre til Østeuropa eller østen, for at indgå i deres produktion for til sidst at blive solgt til gammelt jern. Derfor når genstandene aldrig til museets magasin, hvilket på sigt kan give store problemer i forhold til indsamlingen til nye udstillinger.

Problematikken er da heller ikke gået museerne forbi, de bemærker at de ikke bliver tilbudt genstande, i samme omfang som tidligere.¹³⁸ Flere mener, at det til dels er museernes egen skyld, fordi man i flere år har opereret med indsamlingsstop og at det måske er på tide at museerne igen begynder at indse, at de er museum for lokalbefolkningen og igen bør gøre det rentabelt for borgerne at komme og kontakte museerne.¹³⁹

Alternativt skal museerne begynde at tænke i nye veje og begynde at lave en national indsamlingsstrategi, således at landbrugsgenstandene bliver placeret centralt, måske med enkelte specialiserede videnscentre, for at gøre det nemmere for borgerne at finde frem til hvem de skal spørge, hvis man har en genstand man gerne vil donere.¹⁴⁰

Endeligt er der den mulighed, at museerne finder frem til de genstande de skal bruge til deres udstillinger og formidling gennem dokumentation og registrering, for så at indkøbe de genstande de skal bruge.¹⁴¹

Dette er en praksis ikke ret mange kulturhistoriske museer gør brug af, men der findes en pulje under Slots- og Kulturstyrelsen på cirka 3,5 million kr. årligt, som museerne kan ansøge, kun til det formål at indkøbe større genstande. En pulje som blandt andet Herregårdsmuseet Gammel Estrup og Horsens Museum tidligere har gjort brug af.¹⁴²

Ovenstående betyder dog at museerne skal omlægge deres indsamlingsstrategi fra en mere passiv strategi til en aktiv opsøgende forskningsbaseret indsamling.

---

¹³⁸ Bilag 8: Interview med Signe Stidsing Hansen – Vendsyssel Historiske Museum, s. 4

¹³⁹ Bilag 5: Interview med Lene Tønder Buur – Museum Lolland-Falster, s. 4

¹⁴⁰ Bilag 6: Interview med Jens Aage Søndergaard – Det Grønne Museum, s. 10

¹⁴¹ Bilag 6: Interview med Jens Aage Søndergaard – Det Grønne Museum, s. 9

¹⁴² Bilag 9: Interview med Hans-Henrik Landert – Slots- og Kulturstyrelsen, s. 10

11.1.4 Aktiv opsøgende forskningsbaseret indsamling

Denne praksis, jf. afsnit 5.3, har i mange år været almindelig for, for eksempel kunstmuseer, men siden 1990'erne har også blandt andet Tøjhusmuseet brugt denne metode. Men den er ikke rigtig slået igennem, på de kulturhistoriske museer. Særlig de museerne med landbrug som fokusområde har svært ved at se ideen.

Flere mener, at det vil besværliggøre indsamlingen og at det strider mod tidens museumsideologi.¹⁴³

I en tid hvor genstandsindsamling er stagneret og genstandsudskillelse forgår på hvert andet museum, ville en aktiv opsøgende forskningsbaseret indsamling ikke være optimal.

Det bliver uoverskueligt at skulle udarbejde et projekt, søge midler og så gå ud at lave en aktiv indsamling.¹⁴⁴ Kun ganske få kan se potentialet i en sådan indsamlingsform.¹⁴⁵

En anden anke, fra landbrugsmuseerne, mod denne form for indsamling er, at indsamlingen i langt højere grad bliver styret af økonomi end den ellers ville, fordi man i højere grad vil blive nødt til at købe genstandene.¹⁴⁶ Hvilket, som beskrevet ovenfor, allerede er mere almindeligt end før troet.

Endelig kritiseres den aktiv opsøgende forskningsbaseret indsamling for kun at fungere på museer med generaliserende samlinger, som for eksempel Tøjhusmuseet og på kunstmuseer. Men de mange museer med landbrug som fokusområde glemmer, at det moderne landbrug i højere grad end tidligere, er meget generaliseret og specialiseret, hvilket denne indsamlingsform underbygger særdeles godt.

Så i virkeligheden bliver det største problem, at de mindre museer med landbrugs som fokusområde, har svært ved at omdefinere sig selv, fra et førindustrialiseret museum med fokus på landbrug, til et mere moderne museum med landbrugsgenstande, hvilket går ud over deres indsamling. Museerne vil gerne holde fast i formidlingen om det idylliske landbrugssamfund, med høstdage og udstillede tærskværker.

Problemet er bare, at landbrugssamfundet også udviklede sig og det moderne menneske ikke har nogen relation til de førindustrielle genstande. Men museerne er bange for at formidle den moderne historie, med stordrift, miljøkrise og specialisering. Grunden til denne berøringsangst kan ligge i at

---

¹⁴³ Bilag 3: Interview med Christian Ringskou – Ringkøbing-Skjern museum, s. 11

¹⁴⁴ Bilag 4: Interview med Christina Folke Ax – Frilandsmuseet, s. 8

¹⁴⁵ Bilag 5: Interview med Lene Tønder Buur – Museum Lolland-Falster, s. 3

¹⁴⁶ Bilag 6: Interview med Jens Aage Søndergaard – Det Grønne Museum, s. 9

landbruget den dag i dag stadig ikke har et positivt ry og at der derved kan være et negativt syn på udarbejdelsen af en sådan udstilling.

11.2 Formidling

De fleste museer vil gerne have en nærværende hands-on-formidling, hvor gæsterne kan få lov at røre genstandene eller se dem i aktion, hvilket betyder at mange museer i dag vælger at udskille genstande til formidling – altså som tidligere nævnt udskille genstandene fra museumsloven således at museet ikke længere har registrerings- eller bevaringspligt på genstandene.

En anden måde at arbejde med hands-on-formidling er gennem dubletter eller rekvisitter, efter for eksempel Thomas Bloch Ravn teori, jf. afsnit 5.4. Arbejdet med rekvisitter eller dubletter kan være med til at skabe en ekstra dimension til et museumsbesøg. Der er dog væsentlige forhold som museerne skal være opmærksomme på, i forbindelse med denne form for formidling. Det er blandt andet vigtigt at museerne tage højde for slitage, det er derfor vigtig at skærme særligt værdifulde genstande, evt. anvende rekvisitter eller dubletter i stedet for museumsgenstande. Derudover er det vigtigt at anerkende, at særligt landbrugsgenstandene faktisk er produceret til at blive brugt og de sagtens kan tåle det og sidst men ikke mindst bør museerne indse at genstandene ikke er unikagenstande, så hvis de går i stykker, så er det ikke jordens undergang.

Indsamlingen af dubletter eller rekvisitter er allerede en praksis som flere museer benytter sig af. Flere museer har én genstand for eksempel et tærskværk med god proveniens og dokumentation til at stå i udstillingen, mens museet har et tærskværk næsten magen til klar til formidling.

Fordelen ved at udskille genstanden til formidling, så har man en genstand til formidling med den gode fortælling i sig. På mange måder bliver denne form for formidling, med fortællingen før genstanden – forstået på den måde at man ”ofrer” den genstand med den gode proveniens til skabe en god formidling.¹⁴⁷

Derudover skal man huske, at landbrugsgenstande meget sjældent er unikke genstande, de er groft sagt indsamlet som repræsentanter for de 1000 der blev smidt ud. Men når det så er sagt, forventer gæsterne at de genstande der bliver formidlet ud fra, også har en relation til lokalområdet. Så proveniens og formidlingskraft har meget at sige.¹⁴⁸

---

¹⁴⁷ Bilag 8: Interview med Signe Stidsing Hansen – Vendsyssel Historiske Museum, s. 13

¹⁴⁸ Bilag 3: Interview med Christian Ringskou – Ringkøbing-Skjern museum, s. 8

Endelig skal man huske at landbrugsgenstande er industrivarer, de er lavet til at blive brugt, så brugen af en genstand kan indgå i en bevarende plan for genstanden med den gode proveniens. Derfor burde man måske holde lidt igen med at indsamle rekvisitter eller udskille til formidling og i stedet lade formidlingen indgå i bevaringsplanen.¹⁴⁹

Fordelen ved indsamling af dubletter er, at landbrugssamlingen bliver en aktiv del af formidlingen samtidig med at de bevaringsværdige genstande bliver stående i udstillingen.¹⁵⁰ På den måde kan man bruge nogle af de talrige genstande, der allerede står på museerne uden nogen god dokumentation eller proveniens, til de ikke kan mere og herefter kan museet så udskille dem til kassation.

Problemet med de indsamlede dubletter er, at de fylder i samlingerne og at de i kraft af deres status som museumsgenstande er bevaringsværdige og beskyttet af museumsloven, hvilket betyder at museerne er forpligtiget til at bevare genstandene, dubletter eller ej, under hensigtsmæssige forhold.

Men formidling kan også foregå på mange andre måder, formidlingsmæssigt kan man sagtens komme uden om genstandene, mener flere museer. Det kunne for eksempel være gennem foto, video, interview eller anden form for dokumentation.¹⁵¹

Det kunne også være ved at udstille modeller eller gennem levendegørelse. Flere museer påpeger at det mange gæster besøger, særligt frilandsmuseerne for, er den idylliske Morten Korch atmosfære som museerne kan skabe gennem genstande og teater. Her er det formidlingen der trækker mest.¹⁵²

Men når det kommer til formidling af moderne landbrugshistorie, er de danske museer lidt mere forsigtige. Flere har forsøgt sig med at låne store moderne mejetærskere og udstille dem i kortere periode, men ellers holder de fleste museer sig til at undersøge og dokumentere udviklingen i det danske landbrug.

11.3 Undersøgelse og dokumentation af landbrugshistorie på museerne

”[...] ikke i alle tilfælde, behøver man at bevare den fysiske genstand, man kan substituere den med et billede, en tegning, en lydoptagelse eller andet” Hans-Henrik Landers, Slots- og Kulturstyrelsen.¹⁵³

---

¹⁴⁹ Bilag 6: Interview med Jens Aage Søndergaard – Det Grønne Museum, s. 6

¹⁵⁰ Bilag 7: Interview med Lola Wøhlk Hansen – Glud Museum, s. 10

¹⁵¹ Bilag 8: Interview med Signe Stidsing Hansen – Vendsyssel Historiske Museum, s. 8

¹⁵² Bilag 4: Interview med Christina Folke Ax – Frilandsmuseet, s. 5

¹⁵³ Bilag 9: Interview med Hans-Henrik Landert – Slots- og Kulturstyrelsen, s. 3

Tidligere, og enkelte steder stadig væk, har undersøgelse og dokumentation af forskellige egne landbrugskultur, været noget der er sket passivt, ved at borgere i en given kommune ringer til museet og spørger om det er en genstand, maskine eller bygning som museet kunne være interesseret i at høre mere om. Derpå har museet opsøgt borgeren, der er blevet lavet et interview, taget et par billeder og så er der som regel ikke sket meget mere.¹⁵⁴

Der har hos enkelte museer, været den holdning, at museer er dynamiske institutioner, at museerne er skabt på mere eller mindre tilfældige samlinger, og derfor ville det være imod museets natur at forsøge at styre indsamlingen og dokumentationen. Derfor har man ikke haft nogen bevist indsamlingspolitik.¹⁵⁵

I dag er der langt større fokus på undersøgelse og dokumentation af det danske landbrug, hvilket er godt, for hvis ikke man har dette for øje, mister man flere årtiers information og så ender man med at stå helt uden viden, om det moderne landbrugs begyndelse.

I dag bliver der sat lokale forskningsprojekter i gang rundt omkring i landet, der har til formål at dokumentere det danske landbrug og det er netop disse forskningsprojekter, der skal danne grundlag for eventuel formidling og indsamling.

Et eksempel på sådan et projekt, blev udført i Hedensted Kommune, hvor 22 landmandspar blev interviewet om hvordan deres landbrug havde udviklet sig fra generation til generation.¹⁵⁶ Men for mange mindre statsanerkendte museer, handler det ofte om ressourcer og midler til at kunne sætte et sådant projekt i gang og derfor bliver det ofte bare ved tanken.

Derfor foreslår Det Grønne Museum også, at museerne indgår et nationalt forpligtigende samarbejde med de mindre statsanerkendte museer, om at få dokumenteret det moderne landbrug. Denne information, samt billeder, film osv. kunne man så samle i åbne sagsmapper i statens nye samling, registrering og administrations database SARA, således at alle havde adgang til den indsamlede information.¹⁵⁷

---

¹⁵⁴ Bilag 5: Interview med Lene Tønder Buur – Museum Lolland-Falster, s. 2

¹⁵⁵ Bilag 3: Interview med Christian Ringskou – Ringkøbing-Skjern Museum, s. 11

¹⁵⁶ Bilag 7: Interview med Lola Wøhlk Hasen – Glud Museum, s. 3

¹⁵⁷ Bilag 6: Interview med Jens Aage Søndergaard – Det Grønne Museum, s. 9

Problemet med det ellers sympatiske forslag er, at man skulle kunne lave en sådan dokumentations- og informationsdeling, så skal man være enige om, hvem der skal koordinere og stå med ansvaret for sådan et samarbejde, hvilket der ikke helt er.

12.0 Diskussion af, hvem der har indsamlingsansvaret?

Ifølge museumsloven §2 har alle museer indsamlingspligt, men ikke alle museer har lige stort indsamlingsansvar og ikke alle museer er lige gode til at tage denne forpligtigelse på sig. Men ikke desto mindre så er det, Det Grønne Museums der som hovedmuseum for landbrugshistorie der har det vigtigste ansvar, for eksempel i form af særlige konserveringsopgaver, som det står skrevet i museumsloven §12 stk. 2.

Noget Slots- og Kulturstyrelsen også forventer at de er, ”vi forventer at Det Grønne Museum er ankermuseum [...] og tager en ledende rolle”, siger Hans-Henrik Landert fra Slots- og Kulturstyrelsen.¹⁵⁸ Hvilket Det Grønne Museum heller ikke afviser at de skal, ”Jeg kan sagtens se en situation hvor Det Grønne Museum skulle stå i spidsen for nyere tids indsamling” siger Jens Aage Søndergaard, Museumsinspektør på Det Grønne Museum, ”men det skal ske i et samarbejde med andre museer”.¹⁵⁹

Jens Aage Søndergaard, tilføjer ”det ville være fuldstændig urimeligt at forestille sig at vi kunne indsamle de ting alene”¹⁶⁰, ”jeg så gerne Slots- og Kulturstyrelsen tage ansvar for koordinering [...] det er dem der skal sige til Det Grønne Museum at vi er nødt til at have fælles politik på ansvarsområde sådan at vi sørger for at ingen har overlapninger.”¹⁶¹ Et ansvar som Slots- og Kulturstyrelsen allerede er bundet af via museumslovens §14 stk.2.

Til dette siger Hans-Henrik Landert at ”Der er nogle museer, som i deres vedtægter, som er godkendt af Slots- og Kulturstyrelsen, har et særligt fokus på landbrug og de har selvfølgelig en forpligtigelse, når nu det står i deres vedtægter.”¹⁶²

Til denne undersøgelse, har alle seks statslige eller statsanerkendte museer stående i deres vedtægter på den ene eller den anden måde, at de har fokus på landbrug, landområder eller egnens udvikling fra gammel tid til ny tid – hvilket inkluderer landbrug. Så på denne måde, har alle de adspurgte

---

¹⁵⁸ Bilag 9: Interview med Hans-Henrik Landert – Slots- og Kulturstyrelsen, s. 6

¹⁵⁹ Bilag 6: Interview med Jens Aage Søndergaard – Det Grønne Museum, s. 1

¹⁶⁰ Bilag 6: Interview med Jens Aage Søndergaard – Det Grønne Museum, s. 2

¹⁶¹ Bilag 6: Interview med Jens Aage Søndergaard – Det Grønne Museum, s. 11

¹⁶² Bilag 9: Interview med Hans-Henrik Landert – Slots- og Kulturstyrelsen, s. 2

museer, en forpligtigelse til at samarbejde omkring museumslovens fem søjler for landbrug jf. museumsloven §2stk.2

Men dette ansvar, har de mindre statsanerkendte museer alligevel skubbet fra sig. ”Det med at have specialgenstande stående må være specialmuseets ansvar” siger Christian Ringskou, Museumsinspektør ved Ringkøbing-Skjern Kommune. ”Jeg føler mig ikke forpligtet til at have en mejetærsker til at stå [...] Det må være Det Grønne Museums ansvar.”¹⁶³

Samme holdning har Christina Folke Ax, Museumsinspektør ved Frilandsmuseet. ”Vi har skubbet det fra os og sagt det er nogen andres ansvarsområde, det behøver vi ikke samle ind”.¹⁶⁴

Flere af museerne trækker dog også lidt i den anden retning og anerkender sit ansvarsområde, de vil gerne indsamle mindre genstande, men hvis det omhandler større genstande, så sender man bolden videre til specialmuseet, hvilket blandt andet Signe Stidsing Hansen, tidligere Museumsinspektør ved Vendsyssel Historiske Museum siger ”vi har henvist til Det Grønne Museum for de er ligesom et ennemæssigt museum og genstandene er større.”¹⁶⁵

Til gengæld er der flere museer, der gerne vil dokumentere og lave undersøgelser, men de vil også gerne fastholde indsamlingen af tidligere tiders landbrugs, men som Lola Wøhlk Hansen, Museumsinspektør ved Glud museum siger, ”Det er ikke os, der skal indsamle nye landbrugsgenstande.”¹⁶⁶

Men denne opfattelse mener Jens Aage Søndergaard, på Det Grønne Museum ikke er gangbar ”De bliver nødt til at være med til at åbne for en bred kommunikation, vi er jo nødt til at have et landsdækkende netværk.”¹⁶⁷

Men er landsdækkende netværk og samlingsfællesskaber vejen frem, for at sikre landbrugshistoriens plads på danske museer? Og kan museerne overhovedet enes om at samarbejde?

---

¹⁶³ Bilag 3: Interview med Christian Ringskou – Ringkøbing-Skjern Museum, s. 6

¹⁶⁴ Bilag 4: Interview med Christina Folke Ax – Frilandsmuseet, s. 2

¹⁶⁵ Bilag 8: Interview med Signe Stidsing Hansen – Vendsyssel Historiske Museum, s. 4

¹⁶⁶ Bilag 7: Interview med Lola Wøhlk Hansen – Glud museum, s. 3

¹⁶⁷ Bilag 6: Interview med Jens Aage Søndergaard – Det Grønne Museum, s. 4

13.0 Er samlingsfællesskaber vejen til at sikre landbrugshistoriens plads på danske museer?

Måske er spørgsmålet omkring samlingsfællesskaber ikke så svært at svare på, alt museerne behøver at gøre, er at kigge i museumslovens §2stk., hvor der står ”Museerne skal samarbejde om de opgaver, som er nævnt i stk. 1” – altså indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling, i dette tilfælde på landbrugsområdet.

Det er da også blevet forsøgt flere gange, at oprette brede samlingsfællesskaber, med udgangspunkt i forskellige emneområder, for eksempel forsøgte de nordjyske museer i starten af 1980’erne at oprette et større samarbejde, hvilket da også gik nogenlunde og hvor enkelte af museerne stadig bruger de ansvarsområder der dengang blev dem tildelt i deres vision eller arbejdsgrundlag – herunder for eksempel Vendsyssel Historiske Museum, hos hvem der stadig står at deres fokusområde er landbrug.

Men også mellem museerne i Region Sjælland, er der for nyligt forsøgt at oprette fællesskaber af samme art, som det før nævnte samarbejde i Nordjylland, men som projektet i nord er også projektet på Sjælland strandet, fordi det har været svært at finde midler og ressourcer til at arbejde med projektet.¹⁶⁸

Andre har, på det nærmeste opgivet muligheden, for at skabe sådanne samlingsfællesskaber, fordi man mener, at man i museumsverdenen er alt for ufleksible og at man museerne imellem af og til glemmer, at anse hinanden for kollegaer, og før man gør det, bliver det svært at få et sådant fællesskab i gang. Her menes det at der mangler en gensidighed og respekt om hinandens professionalisme. Hvis ikke man tror på hinandens evne, til for eksempel at varetage en udlånt genstand, så er der ikke meget tillid at bygge et fællesskab på.¹⁶⁹

Men hvis gensidigheden, ressourcerne og midlerne mangler, er der så overhovedet et grundlag for at skabe et indsamlingsfællesskab omkring moderne landbrugsgenstande? Eller er vi tilbage til at hvert lille museum indsamler genstande fra sin egen egn?

Måske skal vi se anderledes på det. Måske skal museerne acceptere, at landbruget ikke er hvad det har været, og at landbrugsgenstandene heller ikke er hvad de har været. Det landbrug der bliver udstillet på museerne i dag, bliver fremlagt som om at landbruget på den givne egn har været

---

¹⁶⁸ Bilag 5: Interview med Lene Tønder Buur – Museum Lolland-Falster, s. 5

¹⁶⁹ Bilag 3: Interview med Christian Ringskou – Ringkøbing-Skjern Museum, s. 7

særegen for netop den egn. Men det landbrug, vi skal til at indsamle for nu, er jo langt mere specialiseret og standardiseret for hele Danmark – måske er det i dag ”Danmark” der er den lokale egn.

Hvis man tænker sådan, bliver samlingsfællesskabet måske slet ikke så tungt ressourcemæssigt og økonomisk for de mindre museer med landbrug som fokus. På den måde får de en mere dokumenterende, undersøgende og formidlende rolle, frem for at skulle have en indsamlede, registrerende og bevarende rolle. Dermed ville indsamlingen blive overlagt til et centraliseret landbrugsmuseum – Det Grønne Museum.

Men den argumentation har de hørt før på Det Grønne Museum, ”Vi har ovenikøbet hørt den på et større niveau, fra på et tidspunkt hvor vi arbejdede sammen med nogle af de nordiske museer.”¹⁷⁰ Hvilket på nogle områder, måske ville give god mening, landbrugsredskaber er i moderne tid ikke specielt danske, nordiske eller europæiske. Måske ville der endda være grundlag for et samlingsfællesskab på Europæisk plan, hvor museerne forpligtiger sig til at indsamle tre til fem genstande pr. museum pr. 10 år og så kunne man låne dem af hinanden i en periode – på samme vis som kunstmuseerne gør.¹⁷¹

Men en sådan ide, mener Slots- og Kulturstyrelsen ikke rigtig noget om. Her forvalter man en museumslov gældende for Danmark, med henblik på at sikre den danske kulturarv.¹⁷² Desuden vil et sådan europæisk fællesskab, sætte enormt store krav til udlånspolitik og udlånskultur – en kultur som flere af de mindre statsanerkendte museer mangler at se udviklet hos de statslige museer.

”Jeg tror det er de færreste der ville låne ting ud for at have dem til at stå udenfor – altså i vind og vejr.”¹⁷³ Et argument der går igen mange gange, det er de færreste museer der har kapacitet til at have en lånt mejetærsker eller kæmpe plov til at stå indenfor, klimakontrolleret. Derfor gives et sådan internationalt fællesskab ikke mange chancer.

Til gengæld udgav Slots- og Kulturstyrelsens Strategiske Panel i 2016, fem keylearnings angående museernes samlingsvaretagelse. Blandt disse fem keylearnings var blandt andet et fornyet fokus på koordinering og partnerskab.¹⁷⁴ Hermed vil der i de kommende år blive sat yderligere fokus på

---

¹⁷⁰ Bilag 6: Interview med Jens Aage Søndergaard – Det Grønne Museum, s. 1

¹⁷¹ Bilag 6: Interview med Jens Aage Søndergaard – Det Grønne Museum, s. 3

¹⁷² Bilag 9: Interview med Hans-Henrik Landert – Slots- og Kulturstyrelsen, s. 6

¹⁷³ Bilag 7: Interview med Lola Wøhlk Hansen – Glud Museum, s. 5

¹⁷⁴ Slots- og Kulturstyrelsens strategiske panel, Fem forslag der styrker museernes samlinger, konsulteret den 12. maj 2018 -

behovet for samarbejde og koordinering af indsamlingen og samlingsvaretagelsen de danske museer imellem – herunder også de danske museer med fokus på landbrug.¹⁷⁵

Dette giver dog ikke nogen entydig konklusion på spørgsmålet, om samlingsfællesskaber er vejen til at sikre landbrugshistoriens plads på danske museer. Men så længe museerne ikke helt vil anerkende hinandens faglighed og fortsætter med at behandle hinanden som konkurrenter, og der ikke er nogen vil tage ansvaret for indsamling og bevaring så må det generelle moderne landbrug på museum vendte lidt endnu.

13.1 Det Strategiske Panel

Som nævnt i ovenstående, er et af de helt store problemer med indsamlingsfællesskaber, at de fleste museer gerne bakker op om et initiativ og de syntes alle det er en rigtig god ide med mere samarbejde. Men der er ingen der vil påtage sig ansvaret eller ligge ressourcerne i sagen.

”Vi får sjældent koordineret genstandsindtag med andre museer. I tilfælde hvor vi gør, handler det ofte om, hvem der kan løfte en ekstern henvendelse, for eksempel hvis vi beder et museum med nationalt ansvarsområde om at kigge på om de vil indtage den pågældende genstand dernæst, overvejer vi vores stilling til evt. indtag. Det kunne vi helt sikkert blive bedre til, dog vægter vi proveniensen højere end typologi, hvorfor vi godt kan finde på at indtage flere typer, af samme genstand, hvis proveniensen er god.” Fortæller Lene Tønder Buur, fra Museum Lolland Falster.¹⁷⁶

Men denne tendens vil Slots- og Kulturstyrelsen gerne have ændret på. ”Vi forventer at et museum som Det Grønne Museum er ankermuseum, tager en ledende rolle i forhold til det arbejde der bliver gjort på de andre museer fordi museet har et landsdækkende ansvar og vi forventer at museet med det landsdækkende perspektiv lede og koordinere det arbejde der foregår.”¹⁷⁷ Fortælles Hans-Henrik Landert fra Slots- og Kulturstyrelsen.

Til dette siger Det Grønne Museum at de ”syntes egentlig at det burde være Slots- og Kulturstyrelsens opgave at opsætte en drejebog, ligesom de gør for så meget andet.”¹⁷⁸ og at ”Slots- og Kulturstyrelsen begyndte at tage ansvar for koordinering. Fordi jeg syntes at de træder vande,

---

https://slks.dk/fileadmin/user_upload/0_SLKS/Dokumenter/Om_styrelsen/Organisation/Raad_naevn_og_udvalg/De_t_Strategiske_Panel/Key_learnings_samlinger.pdf

¹⁷⁵ Bilag 9: Interview med Hans-Henrik Landers – Slots- og Kulturstyrelsen, s. 6

¹⁷⁶ Bilag 5: Interview med Lene Tønder Buur – Museums Lolland-Falster, s. 7

¹⁷⁷ Bilag 9: Interview med Hans-Henrik Landert – Slots- og Kulturstyrelsen, s. 6

¹⁷⁸ Bilag 6: Interview med Jens Aage Søndergaard – Det Grønne Museum, s. 4

fordi de ikke tør røre ved det her, men et eller andet sted så er det jo dem der skal sige til Nationalmuseet og Det Grønne Museum at vi er nødt til at have en fælles politik.”¹⁷⁹

Hvilket Slots- og Kulturstyrelsen tildeles begyndte at indfri i 2016. Her udgav Slots- og Kulturstyrelsens Strategiske Panel, nemlig fem keylearnings - Fem forslag der styrker museernes samlinger, disse fem forslag var:

- 1) Styrelsen skal kortlægge museernes udfordringer med samlingsvaretagelse
- 2) En styrket national koordinering og strategi at museernes samlinger
- 3) Udarbejde en strategi for indsamling i et nutidigt perspektiv med fokus på blandt andet de digitale aspekter af samlingerne og genstandenes historier.
- 4) Gøre opgaven med samlingsvaretagelse til et nationalt anliggende
- 5) Partnerskaber¹⁸⁰

Til at opfylde og løse disse fem forslag foreslå Det Strategiske Panel blandt andet, konsekvensanalyse, økonomiberegning, arbejdsgrupper, borgerinddragelse og partnerskaber museerne imellem. Hvilket vil sige at Slots- og Kulturstyrelsen på ny, lægger ansvaret ud på specialmuseet, der skal koordinere det ressourcekrævende arbejde, med at få museerne med fælles ansvarsområde til at samarbejde, hvilket flere gange i dette speciale, er blevet pointeret, at dette ikke er en holdbar løsning.

For at få disse samlingsfællesskaber til at fungere, handler det om at museer med ansvar for landbrug eller andet, så må Slots- og Kulturstyrelsen sammen med specialmuseet få udarbejdet en drejebog for hvordan et sådant samarbejde skal fungere i praksis og derefter selv stå for udførelsen. Slots- og Kulturstyrelsen kan ikke forvente, at de mindre museer har økonomi eller ressourcer til at varetage et sådan stykke arbejde, uden der er et ankermuseum. Til gengæld må de mindre museer forpligtige sig efter evne, dette kunne være ved at varetage dokumentation og forskning – særligt for nyere tids genstandsområde. En dokumentation og forskning som selvfølgelig skal være tilgængelig på en national platform, for eksempel i databaseform under SARA.

---

¹⁷⁹ Bilag 6: Interview med Jens Aage Søndergaard – Det Grønne Museum, s. 11

¹⁸⁰ Det strategiske panel 2016, Fem forslag der styrker museernes samlinger, konsulteret den 21. maj 2018, https://slks.dk/fileadmin/user_upload/0_SLKS/Dokumenter/Om_styrelsen/Organisation/Raad_naevn_og_udvalg/De_t_Strategiske_Panel/Key_learnings_samlinger.pdf

14.0 Andre specialmuseers håndtering af genstandsindsamling

I dette afsnit, vil jeg kort komme ind på, hvordan andre specialmuseer i Danmark, har håndteret lignende problemer med genstandsindsamling og genstandshåndtering, som landbrugsmuseerne står over for nu.

Det Grønne Museum og danske museer med landbrug som ansvarsområde, er ikke de eneste museer i Danmark der står overfor problemer med svært håndterbare genstande, det gør både Frilandsmuseet, Tøjhusmuseet og Fiskeri- og Søfartsmuseet. Nogle af de ovenstående har allerede udarbejdet strategier for hvordan problemerne på deres område kan løses – her tænkes i særlig grad på Tøjhusmuseet. Men Fiskeri- og Søfartsmuseet står i disse årtier overfor mange af de samme udfordringer som museerne gør med landbrugssamlingerne.

Fælles for de omhandlende museer er, at de alle arbejder med svært håndterbare genstande, i en størrelsesorden, der stiller store krav til såvel magasinplads som bevaringsplanlægning.

14.1 Frilandsmuseet

Der findes vel næppe nogen større genstand man kan indlemme i sin museumssamling end et hus, men det har Frilandsmuseet gjort, men ikke bare et hus, næsten 100 huse, hvilket sætter store krav til magasinplads. Men et hus kan ikke bare at sættes på magasin, det skal vedligeholdes og bevares ellers forgår det. Ikke desto mindre råder Frilandsmuseet over omkring 70 tønder land, hvorpå der er fordelt over 12000 kvadratmeter museumsbygninger.¹⁸¹

I arbejdet med nedtagning og genrejsning af de mange huse, der alle er repræsentative i deres fortællerværdi og autenticitet, har det været vigtigt for Frilandsmuseet at føre grundige undersøgelser, dokumentation og registrering af deres bygninger.¹⁸²

Disse dokumentationer og undersøgelser har været vigtige dele af Frilandsmuseets indsamlingspolitik siden museets start. Alt hvad der overhovedet kan dokumenteres, bliver dokumenteret. Frilandsmuseet har gjort stor brug af for eksempel fotodokumentation og interview som i registreringen følges ad. Hvert billede er såvel registreret sammen med mål på gården, materialeforskrifter, farver, anvendelse. Interviews bliver lavet for at dokumentere livet på gården.

---

¹⁸¹ Niels-Erik Jensen, Frilandsmuseet – drift, vedligehold og udvikling, Landbohistorisk Selskab, Landbrugshistorien på museum. red. Irene Helvik et.al., (Viborg, 2007, Landbohistorisk Selskab), s. 152

¹⁸² Niels-Erik Jensen, Frilandsmuseet – drift, vedligehold og udvikling, Landbohistorisk Selskab, Landbrugshistorien på museum. red. Irene Helvik et.al., (Viborg, 2007, Landbohistorisk Selskab), s. 153

Interviewene er ofte mellem tre og fire timer lange og bliver optaget over fem til seks besøg, her bliver alt fra inventar, gårdens formål og historier om gårdens tidligere ejere registreret.¹⁸³

Ud over den grundige undersøgelse, registrering og dokumentation som Frilandsmuseet har udøvet i deres indsamling, har man ligeledes været aktive i diverse nordiske samlingsfællesskaber, fora og formidlingsfællesskaber, hvilket har været fagligt givtigt.¹⁸⁴

Som tidligere nævnt, kunne samlingsfællesskaber og en udvidet fælles dokumentationsform være vejen frem for landbrugsmuseerne, der på samme måde som Frilandsmuseet, kunne drage stor nytte af de faglige fællesskaber omkring indsamling og registrering. Men måske kunne landbrugsmuseerne tage ved lære af undersøgelses- og dokumentationsgrundigheden. Interview, film og billedokumentation kunne være vejen frem – ikke som substitut for genstandsindsamling, men som et regionalt supplement til en central samling.

14.2 Tøjhusmuseet

Tøjhusmuseet og de danske landbrugsmuseer stod frem til midten af 1990'erne i lignende problemer omkring store genstandsamlinger og dårlige bevaringsmuligheder. I midten af 1990'erne omlægger Tøjhusmuseet deres indsamlingsstrategi, hvilket skabt nogle problemer i forhold til den eksisterende samling.

Frem til 1990'erne havde Tøjhusmuseet, på samme vis som mange landbrugsmuseer, problemer med massive ophobninger af genstande. Det var typologiske, kronologiske samlinger uden noget særligt formidlingspotentiale.¹⁸⁵

Derfor forsøgte man sig med en ny praksis, en ny indsamlingsstrategi; Aktiv opsøgende forskningsbaseret indsamlingspolitik. Dette betød, som tidligere beskrevet, at Tøjhusmuseet valgte at se fremtidig indsamling som en forskningsproces, hvor problemet ikke er at finde relevant kildemateriale, men at udvælge det rigtige fra et uoverskueligt stort materiale.¹⁸⁶

Dette arbejde startede ved at man fandt frem til hvilke genstande der var centrale og dækkende for den problemstilling som museet arbejdede med. Arbejdet gik ud på at udvælge, afgrænse og

---

¹⁸³ Gunnar Solvang, Registrering af en gård, i red. Mette Skougaard og Jesper Herbert Nielsen, Bondegård og Museum – Frilandsmuseet teori og praksis, (Lyngby, Landbohistorisk selskab, 1998), s. 170-171

¹⁸⁴ Niels-Erik Jensen, Frilandsmuseet – drift, vedligehold og udvikling, Landbohistorisk Selskab, Landbrugshistorien på museum. red. Irene Helvik et.al., (Viborg, 2007, Landbohistorisk Selskab), s. 158

¹⁸⁵ Jens Ole Christensen, Sikring af forsvarshistorisk kulturarv i Danmark, Nordisk Museologi 2006: 2, s. 48

¹⁸⁶ Jens Ole Christensen, Sikring af forsvarshistorisk kulturarv i Danmark, Nordisk Museologi 2006: 2, s. 50

fravælge de mest repræsentative genstande for dansk forsvarshistorie i nyere tid. Dette skete selvfølgelig på baggrund af forskningsbaserede undersøgelser og dokumentation.

I forhold til magasinplads betød denne nye indsamlingspolitik, at man var nødsaget til at finde ny og forbedret magasinplads til de nye genstande. Tøjhusmuseet rådede allerede over omkring 14.000 kvadratmeter magasinplads, men måtte med indtagelsen af to jagerfly udvide magasinet med to hangarer i Værløse.¹⁸⁷

Det ville, som tidligere beskrevet, være helt oplagt hvis landbrugsmuseerne adopterede en lignende indsamlingspraksis, men forskellen på de to områder, forsvaret og landbruget, er at forsvaret stort set har været standardiseret materiel, hvorimod landbruget har rådet over forskellige maskiner og redskaber.

Til gengæld er ideen med en mindre, forskningsbaseret og repræsentativ samling en god ide, der som på Tøjhusmuseet, ville kunne skabe et langt bedre formidlingspotentiale.

14.3 Fiskeri- og Søfartsmuseet

Dansk fiskeri- og Søfartsmuseum er endnu et af de danske specialmuseer der frem til 1970'erne led under enorme genstandsamlinger, hvilket har betydet pres på magasiner og tilmed en meget restriktiv indsamlingspolitik ført siden 1980'erne.¹⁸⁸

I stedet for at indsamle genstande, gjorde museet det, at de begyndte at fokusere på dokumentation, specielt fotografering og filmoptagelser, som skulle være museets dokumentationsbærende indsamlings- og undersøgelsesvirksomhed.¹⁸⁹

Men trods en restriktiv indsamlingspolitik de sidste 40 år, har museet stadig problemer med magasinplads. Museet har flere gange udvidet sine bygningsmasse med nye lokaler og en frilandsafdeling, men dette på trods har bevaringsforholdene ikke været optimale.¹⁹⁰

Derfor er museet de sidste fem år begyndt at fokusere på, at udarbejde egentlige bevaringsplaner og konserveringsplaner for deres genstande. Dette har man blandt andet valgt at satse på fordi store dele museets genstande står på friland, hvor de bliver udsat for store klimaændringer. Derfor er der

---

¹⁸⁷ Nationalmuseet, Nationalmuseets samlinger 2015, konsulteret d. 30. april 2018 -

https://natmus.dk/fileadmin/user_upload/natmus/nat_som_organisation/Samlingsrapport_2015.pdf

¹⁸⁸ Morten Hahn-Pedersen, Et museum i stadig bevægelse – Fiskeri- og Søfartsmuseet 1968-2008, Sjaklen 2007, s. 13

¹⁸⁹ Morten Hahn-Pedersen, Et museum i stadig bevægelse – Fiskeri- og Søfartsmuseet 1968-2008, Sjaklen 2007, s. 11

¹⁹⁰ Morten Hahn-Pedersen, Et museum i stadig bevægelse – Fiskeri- og Søfartsmuseet 1968-2008, Sjaklen 2007, s. 15-16

for flere af de store genstande udarbejdet arbejdsplaner, bevaringsplaner og konserveringsplaner for at forsøge at opretholde genstandene i nogenlunde stand.¹⁹¹

På mange måder minder Fiskeri- og Søfartsmuseet og de danske landbrugsmuseers situation meget om hinanden – og har på mange områder mere til fælles end de to foregående museer. Derfor ville det også være oplagt for landbrugsmuseerne at søge at gå i samme fodspor som Fiskeri – og Søfartsmuseet i forhold til udarbejdelse af bevarings- og konserveringsplaner for de vigtigste genstande og samtidig udarbejde en god dokumentation af landbruget gennem film og fotodokumentation på regionalplan, samt at søge at opretholde en centraliseret repræsentativ landbrugssamling.

15.0 Hvad skal trække publikum til en moderne landbrugsudstilling?

I dette afsnit, vil jeg komme ind på, hvad museerne kunne forestille sig ville trække publikum til for at se en moderne landbrugsudstilling. Hvilke formidlingsgreb kunne være effektive for at skabe interesse omkring en ny udstilling og moderne landbrug.

Det er jo ikke fordi, de gamle formidlingsgreb ikke virker længere, de mindre landbrugs- og frilandsmuseer har udmærket succes med at trække publikum til Morten Korch inspirerede høstdage med lesvingning, tærskværker og mølledage – problemet er bare at man med det moderne landbrug ikke har disse muligheder, dertil er maskinerne for industrielle og arbejdsmedhjælpen for lille, det ville simpelthen blive for uvedkommende for publikum. Men hvad har museerne selv prøvet for at skabe et moderne fokus omkring moderne landbrug?

15.1 Museernes egne forslag og forsøg

Mosbjerg Museum, under Vendsyssel Historiske Museum, prøvede at formidle stordriften og landbrugets industrialisering, ved at lade en moderne traktor opstille ved siden af en almindelig husmandstraktor fra 1950'erne, for at vise hvor stor forskel der var på de to maskiner og for at sætte fokus på udviklingen i det danske landbrug. Dette skete ved et høstarrangement og trak omkring 2000 interesserede publikummer til arrangementet.¹⁹² Dette viser under alle omstændigheder at størrelsen på de moderne maskiner og fokuset på landbrugets udvikling kan trække publikum til museerne.

---

¹⁹¹ Fiskeri- og søfartsmuseet, Arbejdsplan 2015-2018 for Fiskeri- og Søfartsmuseet, konsulteret d. 30. april - <https://fimus.dk/wp-content/uploads/2017/11/arbejdsplan.pdf>

¹⁹² Bilag 8: Interview med Signe Stidsing Hansen – Vendsyssel Historiske Museum, s. 6

Samme ide havde man brugt på Glud Museum, hvor man en gang om året udstiller en række landbrugsmaskiner fra forskellige historiske perioder, netop for at sætte fokus på udvikling og størrelse. Dette arrangement var ligeledes et af de bedst besøgte arrangementer.¹⁹³

På andre museer leger man gerne med på tankeeksperimentet og giver nogle gode bud på hvad man ellers kunne gøre for at trække publikum til landbrugsmuseerne. På Frilandsmuseet, midt i København, forestiller Museumsinspektør Christina Folke Ax sig, at et arrangement hvor trækplasteret kunne være en moderne mejetærsker, simpelthen fordi publikum i byen skal have en wow-faktor at køre efter, og her kunne en 40 fods mejetærsker godt give den effekt. Men det skulle arrangeres i samarbejde med en ekstern aktør, da man ikke har ressourcer til at afholde arrangementet alene.¹⁹⁴

På Museum Lolland-Falster, har Museumsinspektør Lene Tønder Buur haft tanken, at det kunne være spændende at vise hvordan landbrug og bygninger forsvinder for at genopstå på ny. Dette kunne man gøre ved at lade et hus rive ned og efterfølgende lade det genopføre i en mere moderne tidstypisk form, for at sætte fokus på landbrugets udvikling, stordrift og specialisering. Men dette ville kræve mange midler og kommer mest til at foregå på tankeplan.¹⁹⁵

Endelig forestiller Christian Rindskou på Ringkøbing-Skjern Museum sig muligheden for blot at indsamle et styrehus fra eksempelvis en John Deere traktor og udskifte alle vinduerne med skærme, der simulere en arbejdsdag i marken. Alt foregår alligevel bag det samme rat, med det samme joystick og i den samme traktor. På denne måde ville man kunne give publikum følelsen af at arbejde med landbrug, uden at de skulle ud at køre med en rigtig traktor.¹⁹⁶

15.2 Publikumsinddragelse og hands-on-formidling

Publikumsinddragelse og hands-on-formidling er nogle af de ting som museerne i høj grad søger, for at inddrage museumsgæsterne, for at give dem en unik museumsoplevelse, som Nina Simon skriver, jf. afsnit 5.5, så er det vigtigt at, ”museerne tænker mere brugerinddragende, at museumsgæsterne bliver deltagere frem for passive forbrugere.” Ved at tænke mere brugerinddragende giver man, jf. afsnit 5.5, Signe Lykke Littrup og Mikkel Thelles teori om

---

¹⁹³ Bilag 7: Interview med Lola Wøhlk Hansen – Glud museum, s. 5

¹⁹⁴ Bilag 4: Interview med Christina Folke Ax – Frilandsmuseet, s. 8

¹⁹⁵ Bilag 5: Interview med Lene Tønder Buur – Museum Lolland-Falster, s. 5

¹⁹⁶ Bilag 3: Interview med Christian Ringskou – Ringkøbing-Skjern Museum, s. 11

brugerinddragelse, museumsgæsten muligheden for at pakke museumsoplevelsen ind, for at skabe en erindring om museumsbesøget der vare i længere tid.

Men hvordan kan man forene hands-on-formidling, publikumsinddragelse og landbrugets moderne maskiner. Det ville man for eksempel kunne ved at inkorporere Christian Ringskous ide med en simulation med for eksempel en 1:1 model af en traktor.

På denne måde ville gæsterne få fornemmelsen af at kravle op i en meget stor maskine samtidig med, at et simulationsprogram ville skabe en livagtig fornemmelse af køre og arbejde i det moderne landbrug.

Særligt et simulationsprogram ville fungere rigtig godt til museer, jf. afsnit 5.6. Simulationsspil som bruges i museumsformidlingen, kan ifølge Simon Engfeldt-Nielsen virke som brugerinddragende og ville passe godt til en udstilling om landbrugshistorie.

Men hvad ville det kræve fysisk og dokumentarisk af museerne? For det første ville det kræve at museerne havde ressourcer og plads til at have en 10 meter høj maskine til at stå i deres udstilling, hvilket det nok er de færreste ud over det statslige Grønne Museum der kan. Derudover ville det kræve en omfattende dokumentation af landbrugets arbejde, herunder film, billeder evt. animation.

Denne dokumentation ligger imidlertid i det store hele allerede tilgængelig hos for eksempel landbrugets egen rådgivningscenter og vidensbank SEGES, i hvis statistik man kan læse at, eksempelvis de mest solgte traktormodeller, som landbrugsmuseerne skulle indsamle, for at skabe et repræsentativt udvalg, ville være John Deere, Massey Ferguson og New Holland der tilsammen udgjorde over 52 pct. af alle, solgte traktorer i Danmark i 1990'erne.¹⁹⁷

Med denne information kunne man eventuelt gøre det, at man havde to af disse modeller, én 1:1 model af den store 10 meter høje maskine og én 1:1 model af en lidt mindre maskine, der så kunne turnere landet rundt på de forskellige mindre landbrugsmuseer. Dette ville imidlertid sætte krav til et fungerende udlånsamarbejde, hvilket der jf. afsnit 13.0 stadig virker til at være lang vej tilbage med.

Alternativt og langt mindre omkostnings- og ressourcetungt kunne man, med hjælp fra virtual reality udarbejde en simulation, hvor gæsterne auditivt og visuelt ville kunne gå rundt i en moderne svinestald, kyllingefarm eller på marken.

---

¹⁹⁷ Bilag 10: Statisk over mest solgte traktorer i Danmark 1996-2000

Dette ville stadig kræve en omfattende dokumentation og indsamling af film og billeder, men i forhold til plads kunne dette gøres på langt færre kvadratmeter.

15.3 VESTAS - fra landbrugshistorie til industrihistorie

VESTAS vindmøller er en teknologi og et brand som de fleste danskere er lidt stolte af at fortælle om når de besøger andre lande, det er historien om grøn energi, et miljøvenligt samfund og dansk ingeniørkunst i verdensklasse. Men det er de færreste danskere der ved at historien om VESTAS også er et stykke landbrugshistorie.

VESTAS startede som en lille vestjysk stålvirksomhed – der af navnet VESTjysk-STAAal teknik. VESTAS producerede blandt andet gummivogne og kølesystemer til det danske landbrugsmarked. Men med Danmarks indtræden i EF kom, som tidligere nævnt, større fokus på stordrift og specialisering, hvilket gjorde at VESTAS ikke længere kunne følge med efterspørgslen. Derfor begyndte VESTAS i slutningen af 1970'erne at lave vindmøller som skulle kunne lave vindenergi til det energitrængte danske marked.

På den måde blev VESTAS en del af historie om overgangen fra landbrugssamfund til industrisamfund. En historie som flere mindre landbrugsvirksomheder i øvrigt deler, herunder Dronningborg der leverer de fleste dele til Massey-Ferguson mejetærskere, Grundfos startede som en maskinfabrik, osv.

Derudover er hele fire ud af 20 af de økonomisk største virksomheder, landbrugsvirksomheder – Arla, Danish Crown, DLG og Danish Agro. Der er altså masser af landbrugsrelaterede succeshistorier at fortælle om, på de danske landbrugsmuseer.

Dette kunne sagtens være et eksempel på, en del af landbrugshistorien, som mange mennesker ville kunne relatere til. VESTAS eller andre af de nævnte virksomheder, er steder som de fleste mennesker i Danmark har en holdning til, flere har måske været ansat i virksomheder med samme historie og kan derfor bedre relatere til denne type landbrugshistorie, end den type landbrugshistorie der blev arbejdet med i marken eller i stalden.

15.4 ... Men hvor er Egon Olsens hat?

Overskriften refererer til Viborg Museums særudstilling om "Olsen Banden", som trak mere end 50.000 gæster til museet på én sommer i 2016.¹⁹⁸ Spørgsmålet er så bare hvad det er for en udstilling eller genstand der skal kunne gøre det samme for de danske landbrugsmuseer.

Et eksempel kunne være Det Grønne Museum, som tidligere beskrevet, i flere år haft god succes med at formidle madhistorie, hvilket også er en del af landbrugshistorien. Her har museet indsamlet og udstillet genstande relaterende sig til madlavning fra bondestenalderen og frem til år 2000. I "Madens Hus" formidler museet madens historie, ved hjælp af et ildstedskøkken fra 1600-tallet, et brændekomfurskøkken fra 1880'erne, et 2. Verdenskrigskøkken og det blomstrede og brun/orange køkken fra 1960/70'erne. Men det er madens historie, her er genstandene ikke så store og dokumentationen findes i det store hele, gennem litteratur og arkiv.

Men det moderne landbrug har ikke sådanne ikoniske genstande, som kan trække publikum til, eller har de? Måske museerne bare skal tænke lidt ud af boksen. Det behøver ikke være fysiske genstande, det kunne også være personer eller begivenheder.

Et af de mest sete programmer på TV2 er "Landmand søger kærlighed", et program der sætter fokus på livet i Danmarks yderområder, livet som dansk moderne bonde og de problematikker der hører hertil, lange dage med overarbejde, stresset økonomi osv. Programmet har ca. 600000 seere i den bedste sendetid og et stort følge.¹⁹⁹ Hvorfor skulle man ikke kunne lave museumsudstilling eller formidling om det?

På samme tv-station har man realityprogrammet "Hjem til gården" der godt nok, formidler livet på en gård omkring 1940'erne, men det er trods alt det moderne menneske der bliver flyttet ud på landet og skal omstille sig her, hvilket der kan være et bredt formidlingspotentiale i.

Et andet godt formidlingsemne kunne være økologiens fremmarch i dansk landbrug, en industri der jf. afsnit 9.4.1 ellers ikke blev tildelt mange chancer i 1980'erne, men nu har overtaget næsten 10 pct. af det danske landbrugsmarked. Men det kunne også være den nicheprægede men fremadgående insektproduktion. Insekter der i dag bliver eksperimenteret med til dyrefoder eller som erstatning for kød.

---

¹⁹⁸ Viborg Museum, Olsen-banden bryder murene ned, konsulteret den 13. maj 2018 -

<https://viborgmuseum.dk/museets-blog/olsen-banden-bryder-murene-ned>

¹⁹⁹ Tv2, Tv2-programmer engagerer danskerne, konsulteret den 13. maj 2018 -

<http://omtv2.tv2.dk/nyhedsartikler/nyhedsvisning/seertal-tv-2-programmer-engagerer-danskerne/>

Succeshistorierne er mange, landbrugsmuseerne skal måske bare tænke i andre baner og redefinere sig selv på nogle områder. Landbrugsformidling behøver ikke være idylliske høstdage eller store maskiner – der kan også være kontroversielt og bredt favnende.

16.0 Andre specialmuseers brug af formidlingsgreb

I dette afsnit, vil jeg kort komme ind på hvordan andre specialmuseer i Danmark, har håndteret lignende problemer med at trække publikum ind på museerne, lignende dem landbrugsmuseerne står over for nu.

De danske museer med landbrug som ansvarsområde, er ikke de eneste museer i Danmark der står overfor problemer med at trække publikum ind på museerne. Det har både Dansk Jernbanemuseum, Tøjhusmuseet og Fiskeri- og Søfartsmuseet også haft. De her omtalte museer har til dels knækket koden for deres museer, ved at satse på anderledes formidling og ny brug af genstande.

Fælles for de nævnte museer er, at de alle arbejder med svært håndterbare genstande i en størrelsesorden, der stiller store krav til såvel plads og bevaring, men som også sætter krav til alternativt tænkende formidling.

16.1 Dansk Jernbanemuseum

Dansk Jernbanemuseum står på mange måder overfor flere af de samme udfordringer som de danske landbrugsmuseer gør. Det er et nichemuseum, hvor genstandene er meget store og dermed besværliggøre en formidling der kan trække gæster ind på museet.

Men alligevel har Dansk Jernbanemuseum formået at skabe nogle udstillinger eller særudstillinger, der kan trække museernes ikke-bruger ind på museerne – hvilket i høj grad må tilskrives brugen af populærkulturelle ikoner såsom ”Olsen Banden” eller ”Thomas Tog”.

Dansk Jernbanemuseum har i nogen grad, haft succes med at fokusere deres formidling på børn og børnefamilier, museet har således udviklet et særligt børneprogram, hvor udvalgte lokomotiver og vogne fungerer som genkendelige figurer, der skal danne grundlag for historier, bøger og aktiviteter på museet.²⁰⁰

Dertil har museet de sidste 11 år, været det eneste sted i Skandinavien, der har haft besøg af det populære tog Thomas, som de fleste mindre børn kender. Toget er egentlig et tegnefilmstog, men

---

²⁰⁰ Dansk Jernbanemuseum, Strategi 2015-2020, (Odense, 2015),
<https://www.jernbanemuseet.dk/images/PDF/StrategiDanmarksJernbanemuseum.pdf>, s. 28

det tager altså hvert forår, på turne i hele Europa, hvor det eneste stop i Norden altså er Dansk Jernbanemuseum. Dette fokus har man haft stor succes med og i 2015 nåede børnebesøgstallet på Dansk Jernbanemuseum op over 30000.

Ud over Thomas Tog, har Dansk Jernbanemuseum ligeledes god succes med en udstilling om ”Olsen Banden på sporet”. Udstillingen åbnede i 2018 og vises her blandt andet klip fra ”Olsen Banden på sporet” og filmen i en jernbanehistorisk sammenhæng. I udstillingen beskrives den betydning, som især film og serier har for danskernes kendskab til tog og jernbaner.²⁰¹

På Jernbanemuseet har man altså haft god succes med at fange museernes ikkebrugere med populærkulturelle udstillinger. Dette kunne være formidlingsgreb som de danske landbrugsmuseer kunne have held med at implementere – det kunne for eksempel være en model af tegnefilmstraktoren ”Lille Røde Traktor” eller andre populærkulturelle landbrugsgenstande.

16.2 Fiskeri- og Søfartsmuseet

I 2015 åbnede Fiskeri- og Søfartsmuseet en særudstilling om containerskibet Marie Mærsk. Marie Mærsk er et såkaldt Triple-E containerskib, det er 400 meter langt, 73 meter højt og kan rumme 18000 20-fods containere, hvilket gør den til en af de største museumsgenstande i Danmark.

Men Marie Mærsk er ikke en museumsgenstand, for den er ikke registreret til et museum og er i øvrigt stadig et fungerende containerskib, derfor gjorde Fiskeri- og Søfartsmuseet det, at de valgte at dokumentere det store skib fra ende til anden.

Udstillingen blev inkluderet i museets arbejdsplan fra 2015-2018, som en af de store milepæle. Museet fik i samarbejde med fotojournalist Casper Tybjerg lov at sejle med Marie Maersk fra Aarhus til Bremerhaven, med det formål at dokumentere hverdagen om bord, hvilket der også kom en særudstilling ud af på Fiskeri- og Søfartsmuseet.

Udstillingen var en fotoudstilling med store fotos der skulle vise både i store skala og de helt små detaljer livet om bord på verdens største containerskib.²⁰²

---

²⁰¹ Dansk Jernbanemuseum, Den orange traktor og Olsen-banden, konsulteret den 12. maj 2018 - <https://www.jernbanemuseet.dk/da/udstillinger/den-orange-traktor-og-olsen-banden>

²⁰² Fiskeri- og Søfartsmuseet, Pressemeldelse: Marie Mærsk – Arbejde og hverdag til søs på verdens største containerskibe, d. 23. marts 2015, konsulteret den 12. maj 2018 - <https://fimus.dk/wp-content/uploads/2017/11/marie-mrsk-1.pdf>

Museet valgte altså, i stedet for at registrere genstanden at fulddokumentere den i stedet med billeder og lyd, hvilket museet besøgmæssigt fik god succes med, besøgstallet steg med knapt 3500 gæster, blandt andet på grund af denne særudstilling.

Dette kunne også være en løsning for de danske landbrugsmuseer, at museerne fik lavet en omfattende dokumentation af det lokale landbrug, med billeder, interviews, lyd osv.

16.3 Tøjhusmuseet

I 2016 var et af de helt varme samfundsmæssige nyhedsemner, forsvarets udskiftning af de ellers ikoniske F-16 kampfly. Valget faldt på det amerikanske F-35 kampfly, det bliver produceret i Italien.

Denne store interesse tog Tøjhusmuseet fat i og valgte i sommeren 2017 at udstille en model af flyet med det 11 meter lange vingefang. Det udstillede fly var ikke den ægte vare, men en 1:1 model En model som gæsterne kunne komme op at sidde i, så de kunne mærke størrelsen og fornemmelsen af at sidde i et ægte kampfly.

Til at fortælle om det nye jagerfly, havde Tøjhusmuseet engageret en kendt dansk jagerpilot, som skulle fortælle om flyenes teknologi og missioner. Særudstillingen varede kun otte dage, men var med til at booste tøjhusmuseets besøgstal i 2017 med over 6500 besøgende.

Modellen af jagerflyet blev ikke stående på Tøjhusmuseet og der blev til anledningen heller ikke hverken dokumenteret eller registreret ny viden, det var udelukkende en udstilling beregnet til at generere flere besøgende på museet, hvilket lykkedes.

Dette kunne sagtens være en mulighed i forhold til landbrugsmuseerne, altså at hente en demomodel af en af industriens helt store maskiner ind på museet, for en kort periode og derved skabe omtale og generere flere besøgende.

17.0 Konklusion

Problematikkerne for indsamling og formidling, af en landbrugshistorisk moderne periode er manglede. For det første, er indsamlingen af genstande, for denne periode, i det store hele ikke begyndt endnu, kun ganske få museer med landbrug som arbejds- eller fokusområde, har indsamlet genstande. For det andet, anser disse museer ikke problemet for at være deres, men landbrugets specialmuseums ansvar. Hvilket giver et tredje problem, for Det Grønne Museum har ikke plads til genstandene, ikke med mindre de skal fortsætte med, at udbygge deres magasiner med 10000 kvadratmeter pr. 10 år.

Dette skaber nogle problematikker ift. formidlingen af denne periode, fordi for det første, har museerne ingen genstande at opbygge nye udstillinger om. For det andet, er det kun ganske få museer, der har indsamlet dokumentation for perioden, så forskningen på området bliver også problematisk og for det tredje, er dette område så specialiseret, efterhånden på højde med forsvarshistorie og jernbanehistorie, at der måske kun er brug for ét decideret special museum på området.

Nogle af disse problematikker, er relativt let løste, for eksempel ved, at de mindre landbrugsmuseer, der indtil nu kun har formidlet landbrugshistorien frem til 1950'erne, begynder at redefinere sig selv, det kunne for eksempel være ved at specialisere sig inden for én speciel gren af landbrugshistorien. For eksempel kunne Museum Lolland-Falster lave museum for roedyrkning og sukkerindustri, på den måde kunne man etablere lokale videnscentre for specialiserede grene af den moderne landbrugshistorie. Disse museer skulle dermed stå for indsamling, dokumentation, forskning og formidling af den specialiserede landbrugshistorie og så kunne landbrugets specialmuseum stå for indsamling, dokumentation, forskning og formidling af det almene landbrug – selvfølgelig i samarbejde med de regionale museer.

Hvilket bringer os frem til, de to største problemer med indsamling og formidling af nyere tids landbrugshistorie, fra moderne periode 1980-2000 – det første er samarbejdsvanskelighederne. De danske statslige og statsanerkendte kulturhistoriske museer med fokus på landbrug, har simpelthen ikke knækket koden til, hvordan de skal samarbejde om indsamling, formidling, dokumentering og forskning.

Der er stort set enighed om, at en fælles indsats vil være at foretrække, men der er ingen der vil tage ansvaret for dette ressourcekrævende område – eller det vil sige at landbrugets specialmuseum anerkender, at de skal være ankermuseum på projektet, men forventer opbakning fra Slots- og Kulturstyrelsen og samarbejde med de regionale museer.

De regionale museer vil gerne hjælpe og mener stort set alle, at det må være deres ansvar at få indsamlet dokumentation på området og står gerne til ansvar for formidling, men forventer til gengæld, at specialmuseet står for forskning og indsamling. Specialmuseet accepterer til en vis grad denne arbejdsfordeling, men forventer også at Slots- og Kulturstyrelsen udarbejder en drejebog eller nogle retningslinjer for projektet, i form af udlånspolitik, forpligtigende samarbejde osv.

Slots- og Kulturstyrelsen har til dette udarbejdet fem keylearnings til løsningsforslag til disse problematikker, men dette er stadig under udarbejdelse af diverse arbejdsgrupper og her er problemet indtil videre strandet.

Det andet store problem er genstandsindsamling. Landbruget er for denne periode stort set standardiseret, på samme vis som jernbanen og forsvaret er det, men det er også genstande relaterende til monokultur, stordrift og storproduktion, hvilket vil sige at mange af genstandene er svært håndterbare, både i størrelse og volumen. Genstandsindsamlingen besværliggøres ved, at magasinplads bliver et problem, det danske landbrugs specialmuseum lavede en udregning på pladsproblemet, der viste at museet ville få et behov for lagerplads svarende til 3-5000 kvadratmeter pr. 10 år, hvis man skulle fortsætte lignende indsamlingspolitik.

Løsningen på alle disse problemer, er svær at fastlægge og en decideret drejebog bliver besværlig at udarbejde, så længe at der ingen løsning er på ovenstående problematikker. Men som formuleret i dette speciale, har blandt andet Dansk Jernbanemuseum og Tøjhusmuseet, knækket koden for museer med svært håndterbare genstande. Første skridt kunne derfor være en anerkendelse af, at landbruget for moderne periode 1980-2000 er højt specialiseret og standardiseret, og at genstandsindsamlingen derfor ikke bør være særlig omfattende, men dog repræsentativ. Dernæst er landbrugsmuseet, nødsaget til at udarbejde en aktiv opsøgende forskningsbaseret indsamlingsstrategi, for at få indsamlet de repræsentative genstande, der måtte være for det danske landbrug i perioden, hvilket evt. kunne indebære at museet må søge nogle puljepenge hos Slots- og Kulturstyrelsen til opkøb af udvalgte maskiner. Endelig kunne det være en fordel, for landbrugets specialmuseum, at indgå et forpligtigende indsamlings- og forskningsfællesskab i samarbejde med andre skandinaviske landbrugsmuseer, for at mindske lagringsproblemet – en praksis som flere kunstmuseer allerede benytter sig af.

Men den vigtigste erkendelse, som dette speciale har ført med sig, er at problemerne ikke er større end at de relativt nemt kan løses, men det kræver samarbejde, erkendelse af faglighed - museernes fagpersonale imellem og en ensartet samt retningsbestemt national indsamlings, forsknings- og formidlingsstrategi.

18.0 Litteraturliste

Christensen, Jens Ole. Sikring af forsvarshistorisk kulturarv i Danmark. Nordisk Museologi 2006:2.

Dansk Jernbanemuseum. Den orange traktor og Olsen-banden. konsulteret den 12. maj 2018.

<https://www.jernbanemuseet.dk/da/udstillinger/den-orange-tractor-og-olsen-banden>

Dansk Jernbanemuseum. Strategi 2015-2020. Odense, 2015.

<https://www.jernbanemuseet.dk/images/PDF/StrategiDanmarksJernbanemuseum.pdf>

De Danske Landboforeninger. En bæredygtig udvikling i landbruget. Danmark, De danske landboforeninger, 1991.

Den Europæiske union. 50 år med den fælles landbrugspolitik. Belgien, Den europæiske unions publikationskontor, 2012.

Det strategiske panel 2016. Fem forslag der styrker museernes samlinger. konsulteret den 21. maj 2018.

https://slks.dk/fileadmin/user_upload/0_SLKS/Dokumenter/Om_styrelsen/Organisation/Raad_navn_og_udvalg/Det_Strategiske_Panel/Key_learnings_samlinger.pdf

Egenfeldt-Nielsen, Simon. Computerspil – ej blot til lyst. i red. Kulturarvsstyrelsen, Digital museumsformidling - i brugerperspektiv. Vojens, P.J. Schmidt, 2007.

Elmeskov, Jørgen og Carsten Zangenberg. 65 år i tal – Danmark siden 2. Verdenskrig. København, Danmarks Statistik, 2014.

Europa-kommissionen. indblik i EU-politik: landbrug. Bietlot, Den europæiske unions publikationskontor, 2017

Fiskeri- og Søfartsmuseet. Arbejdsplan 2015-2018 for fiskeri- og Søfartsmuseet. konsulteret d. 30. april. <https://fimus.dk/wp-content/uploads/2017/11/arbejdsplan.pdf>

Fiskeri- og Søfartsmuseet. Pressemeddelelse: Marie Mærsk – Arbejde og hverdag til søs på verdens største containerskibe, d. 23. marts 2015. Konsulteret den 12. maj 2018. <https://fimus.dk/wp-content/uploads/2017/11/marie-mrsk-1.pdf>

Floris, Lene og Annette Vasström, På Museum. Roskilde, Roskilde Universitetsforlag, 1999.

Hahn-Pedersen, Morten. Et museum i stadig bevægelse – Fiskeri- og Søfartsmuseet 1968-2008. Sjaklen 2007.

- Hansen, Henning Otto. Dansk landbrugs strukturudvikling siden 1950 – i internationalt perspektiv. Landbohistorisk tidsskrift, 2016.
- Gilbert, A. Tyve års EF-landbrug. Bruxelles, Kontoret for de europæiske fællesskabers officielle publikationer, 1987.
- Hansen, Henning Otto. Landbrug i et moderne samfund. Århus, Handelshøjskolens Forlag, 2001.
- Ingemann, Jan Holm. Strukturudvikling i dansk landbrug – overvejelser om effekt, årsager og landbrugspolitiske valg. Aalborg, Aalborg Universitet, 1998.
- Jensen, Niels-Erik. Frilandsmuseet – Drift, vedligehold og udvikling. Landbohistorisk Selskab, Landbrugshistorien på museum. red. Irene Helvik et.al. Viborg, 2007, Landbohistorisk Selskab.
- Johansen, Ulrik Høj. Når ting bliver genstande. Jordens folk 2011:3
- Kulturministeriet. Reach out - Naviger i brugerinddragelse og brugerdrevet innovation. Køge, MercoPrint, 2012.
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann. Interview. Hans Reitzels Forlag, København, 2009.
- Kærgård, Niels og Tommy Dalgaard. Dansk landbrugs strukturudvikling siden 2. Verdenskrig. Landbohistorisk tidsskrift, 2014: 1-2.
- Landbohistoriske Selskab og redaktionen. Landbrugshistorien på museum. red. Irene Helvik et.al. Viborg, 2007, Landbohistorisk Selskab.
- Landbrugsrådet. Dansk landbrug og globalisering. København, Landbrugsrådet, 1999.
- Littrup, Signe Lykke og Mikkel Thelle. Erindringer fra maskinen: En fortælling om digital museumsformidling. i red. Kirsten Drotner et.al, Det interaktive museum. Gylling, Narayana Press, 2011.
- Macdonald, Sharon. Collecting practices. I red. Sharon Macdonald. A Companion to Museum Studies. Blackwell Publishing, 2006.
- Museernes samlinger. Periodeoversigt. konsulteret den 14. marts 2018.
<https://www.kulturarv.dk/mussam/Periodeoversigt.action>
- Museumsrådet for Nordjyllands amt. Nordjyske museer 1978-1981. Nordjylland, 1977.

Nationalmuseet. Nationalmuseets samlinger 2015. konsulteret d. 30. april 2018.

https://natmus.dk/fileadmin/user_upload/natmus/nat_som_organisation/Samlingsrapport_2015.pdf

Otto, Lene. Etnologien, kulturhistorien og folkemuseerne. I Dam Christensen et al. (2004).

Museernes historie og teori. Museologisk skriftserie.

Pedersen, Henrik Bolding og Steffen Møllenberg. Landbrugsregnskaber i 100 år – 1916-2015.

København, Danmarks statistik, 2017.

Plantedirektoratet. Statistik over økologiske jordbedrifter 2009. Kgs. Lyngby, Kolofon, 2010.

Rasmussen, Holger. Bernhard Olsen og Frilandsmuseet, i Mette Skougaard og Jesper Herbert Nielsen. Bondegård og Museum – Frilandsmuseet teori og praksis. Lyngby, Landbohistorisk selskab, 1998.

Retsinformation. Museumsloven. konsulteret den 15. marts 2018.

<https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=162504>

Simon, Nina. The Participatory Museum. Museum 2.0, 2010.

Slots- og Kulturstyrelsen. Formidling. konsulteret den 15. marts 2018.

<https://slks.dk/museer/museernes-arbejdsopgaver/formidling/>

Slots- og Kulturstyrelsen. Museernes arbejdsopgaver. konsulteret den 14. marts 2018.

<https://slks.dk/kommuner-plan-arkitektur/kulturarvskommuner/museernes-arbejdsopgaver/>

Slots- og Kulturstyrelsen. Retningslinjer for indsamling. Konsultere den 14. marts 2018.

<https://slks.dk/museer/museernes-arbejdsopgaver/indsamling/retningslinjer-for-indsamling/>

Slots- og Kulturstyrelsens strategiske panel. Fem forslag der styrker museernes samlinger.

Konsulteret den 12. maj 2018.

https://slks.dk/fileadmin/user_upload/0_SLKS/Dokumenter/Om_styrelsen/Organisation/Raad_nae_vn_og_udvalg/Det_Strategiske_Panel/Key_learnings_samlinger.pdf

Solvang, Gunnar. Registrering af en gård. i red. Mette Skougaard og Jesper Herbert Nielsen, Bondegård og Museum – Frilandsmuseet teori og praksis. Lyngby, Landbohistorisk selskab, 1998.

Strandgaard, Bo. Museumsbogen. Danmark, Forlaget Hikuin, 2010.

Strandgaard, Ole. Museumsudstillingen – nogle forsøg på klassifikation af udstillinger. i Nordisk Museologi, 2004:2

Søndergaard, Jens Aage og Peter Bavnshøj. De danske landbrugsmuseer - deres historie og fremtidsudsigter. Landbohistorisk tidsskrift, 2004: 2

Tv2 Danmark. Tv2-programmer engagerer danskerne. konsulteret den 13. maj 2018.

<http://omtv2.tv2.dk/nyhedsartikler/nyhedsvisning/seertal-tv-2-programmer-engagerer-danskerne/>

Viborg Museum. Olsen-banden bryder murene ned. konsulteret den 13. maj 2018.

<https://viborgmuseum.dk/museets-blog/olsen-banden-bryder-murene-ned>

19.0 Bilagsliste

Bilag 1: Design af interviewundersøgelse

Interviewguide til strukturering af interview og spørgsmål, jf. Steinar Kvale og Svend Brinkmann teori om interview.

Bilag 2: Statistik over moderne landbrugsredskaber på danske museer

Statistiskmateriale udarbejdet på baggrund af tal fra Museernes Samlinger.

Bilag 3: Interview med Christian Ringskou – Ringkøbing-Skjern Museum

Interview med Christian Ringskou, Museumsinspektør, cand.mag. ved Ringkøbing-Skjern Museum

Bilag 4: Interview med Christina Folke Ax – Frilandsmuseet

Interview med Christina Folke Ax, Samlingsinspektør, ph.d. ved Frilandsmuseet

Bilag 5: Interview med Lene Tønder Buur – Museum Lolland-Falster

Interview med Lene Tønder Buur, Museumsinspektør, cand.mag. ved Museum Lolland-Falster

Bilag 6: Interview med Jens Aage Søndergaard – Det Grønne Museum

Interview med Jens Aage Søndergaard, Museumsinspektør, cand.mag. ved Det Grønne Museum

Bilag 7: Interview med Lola Wøhlk Hansen – Glud Museum

Interview med Lola Wøhlk Hansen, Museumsinspektør, cand.mag. ved Glud Museum

Bilag 8: Interview med Signe Stidsing Hansen – Vendsyssel Historiske Museum

Interview med Signe Stidsing Hansen, samlingsinspektør, cand.mag. ved Nordjyllands Historiske Museum – udtaler sig på vegne af Vendsyssel Historiske Museum efter aftale med museumsdirektør Anne Dorthe Holm ved Vendsyssel Historiske Museum.

Bilag 9: Interview med Hans-Henrik Landert – Slots- og Kulturstyrelsen

Interview med Hans Henrik Landert, museumsinspektør ved Slots- og Kulturstyrelsen

Bilag 10: Statisk over mest solgte traktorer i Danmark 1996-2000

Statistiskmateriale fra SEGES - Videncentret for Landbrug.